



Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

TUULI KOPPEL

Rikoksen vuoksi maahantulokieltoon asettaminen

Nykytilan kartoitus

LIIKETALouden TUTKINTO-OHJELMA
2022

Tekijä Koppel, Tuuli	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä 04/2022
	Sivumäärä 46	Julkaisun kieli Suomi
Julkaisun nimi Rikoksen vuoksi maahantulokieltoon asettaminen – Nykytila kartoitus		
Tutkinto-ohjelma Liiketalouden tradenomi		
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella maahantulokieltojen nykytilaa. Opinnäytetyössä haluttiin selvittää, minkälaiset ovat käytännöt ja ohjeistukset maahantulokieltoihin liittyen. Opinnäytetyöhön haastateltiin maahantulokiellon saaneita henkilöitä, jotka olivat karkotettu Suomesta tai Schengen alueelta sekä Maahanmuuttovirastoa, jotta saatiin selville, millaiseksi he kokevat nykytilanteen.</p> <p>Tutkimus toteutettiin laadullisella menetelmällä, jotta saatiin selville, miten haastatellut kokivat maahantulokieltojen vaikuttavan heidän elämäänsä. Tutkimuksen lähestymistavaksi valittiin empiirinen oikeustutkimus, sillä haluttiin selvittää kokemusperäistä tietoa oikeudelliseen ilmiöön, eli maahantulokieltojen nykykäytäntöihin. Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastatteluina. Haastattelut tehtiin puhelinhaastatteluina. Haastatteluaineisto käsiteltiin sisällönanalyysillä.</p> <p>Tutkimuksen tuloksissa todetaan, että nykyistä maahantulokieltojen käsittelyä ei koeta oikeudenmukaisena. Maahanmuuttovirasto noudattaa päätöksissään lainsäädäntöä, oikeuskäytäntöä ja viraston sisäistä ohjeistusta, jotta päätökset olisivat oikeudenmukaisia ja tasa-arvoisia. Maahantulokiellon saaneet kuitenkin kokevat, että heidän yksilökohtaista tilannettaan ei huomioida riittävästi päätöksen teossa. Maahantulokieltojen käsittely kaipaisi uudistumista ja kehittymistä.</p>		
Avainsanat Karkotus, maahantulokielto, rikollisuus, ulkomaalaislaki		

Author(s) Koppel, Tuuli	Type of Publication Bachelor's thesis	Date 04/2022
	Number of pages 46	Language of publication: Finnish
Title of publication Ban on entry into a country for a crime – Present condition		
Degree programme Bachelor of Business Administration		
<p>The purpose of this thesis was to survey the present conditions of entry ban into a country. The state of current policy and guidance in entry bans were also examined in this thesis. People who have been banned from Finland or Schengen area and a worker from Finnish immigration service was interviewed for this thesis. They were interviewed to find out how they feel about present condition.</p> <p>Qualitative research method was used in the thesis to figure out how these people experience the state of entry bans. The manner of approach in the research was chosen to be empirical judicial inquiry because the goal was to research information about experiences of entry bans and deportation. The research material was collected as theme interviews which were made by phone calls. The material of the interviews was analyzed by using content analysis.</p> <p>It can be noted from the results of this thesis that the process of entry bans is not experienced fair. Finnish immigration service makes their decisions based on aliens act, legal praxis and services inside guidance. People, who have got entry ban into a country, feel like their personal situation is not considered properly in decision making. The processing of entry bans needs to be reformed and developed from present condition.</p>		
Keywords Deportation, entry ban, crime, aliens act		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 MUUT AIHETTA KÄSITTELEVÄT OPINNÄYTETYÖT	7
3 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET	7
3.1 Opinnäytetyön tarkoitus tavoitteet sekä tutkimusongelma	8
3.2 Opinnäytetyön rajaus ja näkökulma	8
4 TUTKIMUSMENETELMÄT	9
4.1 Laadullinen tutkimus	9
4.1.1 Empiirinen oikeustutkimus	11
4.2 Aineistonkeruumenetelmät	12
4.3 Haastattelu	13
4.3.1 Puhelinhaastattelu	15
5 TEORIITTINEN VIITEKEHYS	16
6 ULKOMAANKANSALAISET RIKOKSEN TEKIJÖINÄ	17
6.1 Rikoslajit	18
6.2 Erot suomalaisiin nähden	18
7 KARKOTTAMINEN	19
7.1 Karkotuspäätös	19
7.2 Karkottamiseen vaikuttavat seikat	20
7.3 Karkotuksen eteneminen	21
7.4 Päätöksestä valittaminen	22
8 MAAHANTULOKIELTO	23
8.1 Kesto	24
8.2 Valvonta	25
8.3 Maahantulokiellon rikkominen	25
8.4 Peruuttaminen	27
8.4.1 Esimerkkitapaus	27
8.4.2 Mitä peruutushakemuksen tulee sisältää?	28
8.5 Päättymisen	29
9 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TULOKSET	29
9.1 Aineiston keruu	31
9.2 Aineiston analyysi	32
9.2.1 Sisällönanalyysi	32
9.2.2 Kysymysten käsittely	34
9.3 Tutkimuksen tulokset	35
9.3.1 Vastausten läpikäynti	35

9.4 Tutkimuksen luotettavuus	42
10 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	44
LÄHTEET	
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Tämä työ sai alkunsa siitä, kun tutkija itse työskenteli vankilassa määräaikaikaisessa virkasuhteessa vuonna 2017. Siellä hän tapasi monia henkilöitä, joita odotti vapauduttuaan poliisikyyti rajan yli. Hän sai vierestä seurata eri vaiheita, joita vangit kokivat. Joku sai vasta kuulla, että karkotusprosessi käynnistetään, kun taas toinen teki jo hallinto-oikeuteen valitusta saamastaan päätöksestä.

Tämän opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä ovat ulkomaankansalaiset, rikollisuus, karkottaminen ja maahantulokielto. Käsitteet liittyvät vahvasti tutkimuksen kohderyhmään. Opinnäytetyössä tutustutaan ulkomaalaisiin, jotka oleskelevat Suomessa joko pysyvästi tai väliaikaisesti ja ovat täällä tuomittu rikoksesta vankeuteen. Tuomion lisäksi henkilöiden tulee olla karkotettu Suomesta ja asetettu maahantulokieltoon. Käsitellyn kohteena on yleisesti sekä EU-kansalaisia että kolmannen maan kansalaisia. Vuosittain Suomesta kuljetetaan rajojen yli satoja henkilöitä, jotka ovat rikoksen vuoksi maahantulokiellon saaneet. Yli puolet niistä ulkomaalaisista henkilöistä, jotka ovat syyllistyneet rikoksiin Suomessa, päädytään karkottamaan ja laittamaan maahantulokieltoon. (Maahanmuuttoviraston [www-sivut](http://www.sivut.fi).)

Työssä on haastateltu niin maahantulokiellon saaneita entisiä vankeja, yhtä karkotetun läheistä sekä asiantuntijoita, jotka ovat läheisesti mukana maahantulokieltoprosesseissa. Työssä verrataan eri henkilöiden näkökulmia ja ajatuksia aiheeseen liittyen. Työn tarkoituksena on selvittää rikosperusteisten maahantulokiellon nykytila. Millainen se on tällä hetkellä, ja millaiseksi se koetaan sellaisten henkilöiden keskuudessa, joihin se vaikuttaa.

Työn tilaajana toimii Satakunnan ammattikorkeakoulu. Maahanmuuttovirasto kieltäytyi tilaajana toimimisesta ja tutkijan yhteydenottopyyntöihin eri järjestöille ei vastattu.

2 MUUT AIHETTA KÄSITTELEVÄT OPINNÄYTETYÖT

Täysin vastaavanlaista opinnäytetyötä ei ole Suomessa aikaisemmin tehty. Kuitenkin aiheeseen rinnasteisia opinnäytetöitä löytyi erityisesti Poliisi ammattikorkeakoulun opiskelijoilta. Aikaisemmissa opinnäytetöissä oli keskitytty rikosperusteisen karkottamisen nykytilaan lainsäädännön näkökulmasta. Töissä käsiteltiin sekä kolmannen maan kansalaisia että EU- kansalaisia. Aiemmat työt ovat käsitelleet enemmän karkotusta, mutta tässä työssä paneudutaan erityisesti maahantulokieltoon.

Aiemmissa töissä tilastot ja kirjoitetut faktat pääsivät ääneen, mutta kokemusasiantuntijoita ei ollut haastateltu. Vankien ja entisten vankien tiedot ovat salassa pidettäviä, joten heidän näkökulmaansa on vaikea päästä kuulemaan. Sen takia aiemmissa töissä olikin haastateltu lähinnä virkamiehiä, jotka työskentelevät aiheen parissa.

Hiljattain vuonna 2020 opinnäytetyön aiheeseen liittyen teki Antti Wikki. Hänen työnsä aihe oli ”EU-kansalaisen käännittäminen: Käännyttämisen perusteena uhka yleiselle järjestykselle tai turvallisuudelle”. Muita aiheeseen liittyviä töitä ovat Sari Korhosen opinnäytetyö vuodelta 2019 ”Rikosperusteisen karkottaminen perusteet, rikostyyppien ja perusteluiden vertailu vuoden 2018 karkottamisesityksissä”, Johanna Kuikan vuoden 2020 opinnäytetyö aiheesta ”Kolmannen maan kansalaisen rikosperusteinen maasta karkottaminen – tarkoitus, teoria ja käytäntö vuosina 2012–2019” ja Anne Hytösen vuonna 2007 tekemä opinnäytetyö ”Maasta karkottaminen rikosten seuraamuksena”.

3 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET

Kesällä 2021 karkottamisasiat nousivat taas pintaan Iltalehdessä julkaistun artikkelin myötä. Siinä paneuduttiin epäkohtiin, joita karkottamiseen liittyy sekä kuultiin näkökulmia, joita asiantuntijat kertoivat. Artikkelin mukaan Suomen linja karkotusten suhteen on kiristynyt ja yhä herkemmin henkilöt karkotetaan esimerkiksi rikosten vuoksi. (Hänninen 2021.)

Karkottamis- ja maahantulokieltolainsäädäntö ovat pitkään olleet samankaltaisia eikä viime vuosina ole suuria muutoksia lakiin kirjattu. Kun karkotusta ja maahantulokielttoa mietitään, on päätöksentekijällä oikeus tehdä päätös oman harkintansa mukaan. Suomessa ei ole olemassa mitään selkeää ohjetta, jonka mukaan päätöksiä tehdään. Sama koskee myös maahantulokieltosten kumoamisia koskevia lainsäädännön kohtia. Ainakaan nämä linjaukset eivät ole yleisessä tiedossa, jos Maahanmuuttovirastolla sellaiset on.

3.1 Opinnäytetyön tarkoitus tavoitteet sekä tutkimusongelma

Nykylainsäädännössä on olemassa kohtia, jotka ovat hyvin tulkinnanvaraisia. Lainkohtia ei ole avattu ja niiden tarkoitus tuntuu olevan täysin päättäjän oman harkinnan varassa. Työn tarkoituksena on selvittää, millainen on Suomen nykyinen maahantulokieltolinja, miten maahantulokieltopäätökset tehdään, mitkä asiat vaikuttavat maahantulokieltosten asettamiseen ja pituuteen, ja millaisena maahantulokiellot koetaan. Työssä tutkitaan sitä, mikä nykyisessä prosessissa on hyvää ja missä on vielä parantamisen varaa. Sen lisäksi opinnäytetyön avulla voidaan löytää sellaisia käytännöntapoja, jotka eivät pelkkää lakia lukemalla käy ilmi.

Opinnäytetyön tutkimuskysymys on:

1. Millainen on maahantulokieltokäytännön nykytila?

3.2 Opinnäytetyön rajaus ja näkökulma

Opinnäytetyön tutkimusosuus on rajattu koskemaan vain rikoksen vuoksi Suomesta karkotettuja henkilöitä, jotka ovat saaneet maahantulokiellon. Suomesta henkilö voidaan karkottaa useasta eri syystä. Ulkomaalaisen henkilön karkottaminen lain mukaan tarkoittaa sitä, että hänet voidaan poistaa Suomesta, jos hänellä on Suomen viranomaisen myöntämä määräaikainen tai pysyvä oleskelulupa, ulkomaalainen henkilö oleskelee Suomessa Ulkomaalaislain mukaisella tavalla, ulkomaalainen oleskelee Suomessa, vaikka hänen oleskeluoikeutensa on päättynyt tai ulkomaalainen on menettänyt Suomen kansalaisuuden (Ulkomaalaislaki 301/2004 143 §). Työstä tulisi todella pitkä ja

epäselkeä, jos siinä alettaisiin käsittelemään kaikkia mahdollisia karkotusvaihtoehtoja. Tutkimuksen kohderyhmään kuuluvat kaikki maahantulokiellon rikoksen vuoksi saaneet henkilöt, heidän läheisensä ja henkilöt, jotka työskentelevät läheisesti maahantulo-kieltojen parissa. Sen lisäksi opinnäytetyön on rajattu keskittymään karkotusten ja maahantulo-kieltojen nykytilaan, jotta aihe pysyy tiiviinä ja yksinkertaisena.

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

Jotta tutkimuksen tutkimusongelma voidaan ratkaista, tarvitaan erilaisia tutkimusmenetelmiä, joilla ongelma pystytään ratkaisemaan. Tutkimusongelmana voidaan pitää myös asian kehittämistä tai muutoksen aikaansaamista. Tutkimuksen tavoitteena on lähtökohtaisesti tuottaa tietoa, jolla ymmärrystä asiasta voidaan lisätä sekä tietoa, jolla päätöksentekoa voidaan perustella. Tutkimustyössä käytetään apuna erilaisia menetelmiä, jotka jaetaan määrällisiin eli kvantitatiivisiin ja laadullisiin eli kvalitatiivisiin menetelmiin. (Kananen 2014, 18, 20 & 23.) Käyttämällä monia eri menetelmiä saadaan hankittua erilaista tietoa, näkökulmia sekä ideoita. Kun menetelmiä valitaan, on tärkeintä pohtia heti aluksi, millaista tietoa tutkimusta varten tarvitaan, ja mihin saatua tietoa aiotaan hyödyntää. Lyhyesti sanottuna määrällinen tutkimus keskittyy lukuihin, kun taas laadullinen tutkimus perehtyy sanoihin ja lauseisiin. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2009, 40–41.)

4.1 Laadullinen tutkimus

Tässä opinnäytetyössä hyödynnetään laadullista tutkimusmenetelmää. Työssä halutaan selvittää, miten ja minkälaisena maahantulo-kiellon saaneet henkilöt kokevat asioiden olevan. Asioilla tässä tarkoitetaan karkotusprosessin etenemistä, maahantulo-kieltoon määräämistä sekä maahantulo-kiellon peruuttamista. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on ymmärtää, kuvata ja luoda tulkintoja tutkimuskohteesta. Sekä samankaltaisuudet että poikkeavuudet ovat tutkimuksen kannalta kiintoisaa aineistoa. (Vilkkä 2015, 67.) Tutkimusprosessiin oleellisesti liittyy analyysi. Analyysi ohjaa tutkimusprosessin eri vaiheita ja tiedonkeräämistä. Sitä voidaan pitää virheenä, kun

tutkija ensin kerää koko aineiston ja sitten vasta aloittaa sen analysoinnin. Kun käytetään laadullista tutkimusta, saadaan tutkittavasta ilmiöstä perinpohjaisempi kokonaiskuva, selvitys sekä syvällisempi ymmärrys. Laadullinen tutkimus paneutuu yksittäiseen tapaukseen, kun taas määrällinen tutkimus tutkii useiden tapausten joukkoa. Laadullisen tutkimuksen avulla yritetään saada yhdestä havaintoyksiköstä irti niin paljon kuin vain mahdollista. Tutkittavaa tapausta pyritään käsittelemään perinpohjaisesti syvyssunnassa. Tutkimustulosta ei voida yleistää. Kyseinen tulos pätee ainoastaan tutkimuskohteeseen. (Kananen 2014, 18–20.)

Laadullisessa tutkimuksessa kiinnostaa se, miten eri ihmiset kokevat ja näkevät tiettyjä asioita. Tutkimuksen on tarkoitus selittää ihmisten toimintaa hyödyntäen ihmisen toimintaa koskevia päämääriä. Toisin sanoen tutkimus paljastaa ihmisten omalle toiminnalleen antamia merkityksiä. Nämä merkitykset voivat olla arvoja, ihanteita, käsityksiä, haluja tai uskomuksia. (Vilka 2015, 67–68.) Tutkija syventyy ilmiöön haastatteleamalla ja havainnoimalla. Sen vuoksi voidaan sanoa, että laadullisessa tutkimuksessa tutkijan ja tutkittavan välillä valitsee suora kontakti. Laadullista tutkimusta tekevää tutkijaa kiinnostaa ilmiön ymmärtäminen sanojen, tekstien ja kuvien avulla sekä itse prosessissa että tulosten merkityksissä. Lähtökohtana laadulliseen tutkimukseen on tutkimuksen subjektiivisuus. Tutkimuksen tulkintoihin ja johtopäätöksiin liittyy tutkijan oman ympäristöhorisontin laajuus. Työkalu tiedonkeruuseen ja saadun tiedon analysointiin on siis itse tutkija. (Kananen 2014, 18–20.)

Laadullisella tutkimuksella pyritään luomaan käsitys Suomen karkotuslinjasta, maahantulokieltoon määräämisestä ja maahantulokiellon peruuttamisesta sekä ymmärtämään ja kuvaamaan tutkimuksen kohteena olevaa asiaa. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuskohteena oleva ryhmä on pienempi kuin määrällisessä tutkimuksessa, mutta aihetta tutkitaan syvällisemmin. Maahantulokiellon saaneiden henkilöiden tiedot ovat salaisia, joten tutkimukseen löydettävien henkilöiden määrä on pieni. Se myös tukee laadullisen tutkimuksen valintaa.

4.1.1 Empiirinen oikeustutkimus

Yksinkertaisesti sanottuna empiirinen tutkimus on kokemusperäistä havainnointiin ja mittaamiseen pohjautuvaa tutkimusta. Empiiristä tutkimusta on olemassa monenlaista. Se, että tutkimusta kuvataan empiiriseksi, ei kerro itse tutkimuksesta vielä kovinkaan paljoa. Toisin kuin lainopillisessa tutkimuksessa empiirisessä tutkintatavassa ei ole tarkoitus tulkita oikeusnormeja ja pohtia oikeutta yksinomaan teoreettisesti. Empiirisessä oikeustutkimuksessa oikeutta tarkastellaankin niin sanotusti ”ulkoa päin”. Empiiristä oikeustutkimusta tekevä tutkija on kiinnostunut oikeusnormien ja oikeuskäytäntöjen sosiaalisista, ympäristöllisistä, taloudellisista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista. Tutkitaan sitä, miten ihmiset kokevat oikeuden, ja mitä he siitä ajattelevat. (Nieminen, Lähtenmäki & Aaltonen 2021, 1 luku.)

Empiirisen oikeustutkimuksen voi määrittää kahdella ehdolla. Tutkimuksen kohteen on oltava oikeudellinen ilmiö, kuten esimerkiksi oikeudellisen viranhaltijoiden päätöksenteko, toimintatavat, arvot ja asenteet. Sen lisäksi ilmiö voi liittyä myös lakien syntymiseen ja lainsäädäntöön vaikuttamiseen. Tutkimuksen kohde voi olla joko viranomainen, järjestö, media, yritykset tai jopa kansalaisetkin. Empiirisessä oikeustutkimuksessa on myös käytettävä empiirisen tutkimuksen metodeja. Esimerkiksi kokemusperäistä tietoa tulee käyttää tulosten analysointiin ja päätelmien tekoon. (Miettinen 2016, 249.)

Ylipäättään empiirisiä metodeja voidaan hyödyntää oikeudellisessa tutkimuksessa usealla eri tavalla. Käyttämällä empiirisiä menetelmiä pystytään kuvaamaan vallitsevaa oikeudellista tilaa sekä sen tuomaa yhteiskunnallista merkitystä. Empiiristen menetelmien kautta pystytään myös kuvaamaan ja selittämään eri osapuolten sekä käyttäytymistä että kokemuksia. Sen lisäksi nämä empiiriset menetelmät auttavat ennustamaan lainsäädännön muutosten ja toimenpideohjelmien vaikutuksia sekä yksilöihin että yhteisöihin ja näiden mukana jopa yhteiskunnan toimintaan. Empiirisiä menetelmiä hyödynnetään myös silloin, kun halutaan arvioida ja mitata lainsäädännön muutosten ja eri toimenpideohjelmien varsinaisia vaikutuksia koko yhteiskunnassa vasta jälkikäteen. Sen lisäksi empiirisiä menetelmiä käytetään silloin, kun yritetään kuvata oikeus- ja hallintokäytäntöä. Viimeiseksi empiirisiä menetelmiä pystytään käyttämään apuna

oikeudenkäynnissä todistusaineiston hankkimisessa, kuten esimerkiksi DNA-analyysissä. (Miettinen 2016, 249–252.)

Empiirisen oikeustutkimuksen tutkimusote voi olla joko määrällinen tai laadullinen. Se kumpi tutkimustapa sopii paremmin, riippuu itse tutkimusongelmasta ja tutkimuksen tarkoituksesta. (Miettinen 2016, 254.) Tässä opinnäytetyössä on kiinnostuttu ihmisten omista kokemuksista, joten lähestymistapa on laadullinen. Tämän työn kohteena on oikeudellinen ilmiö, jonka kokemuseräistä tietoa tutkitaan. Halutaan saada selville oikeuskäytäntöjen ja lainsäädännön vaikutusta haastateltaviin henkilöihin. Haastateltavat henkilöt pääsevät kertomaan omia kokemuksiaan siitä, kuinka karkotusprosessi heidän kohdallaan on mennyt, ja miten maahantulokielto on heidän elämäänsä vaikuttanut. Sen vuoksi tutkimusmetodiksi on valikoitunut empiirinen oikeustutkimus.

4.2 Aineistonkeruumenetelmät

Aineistonkeräämiseen on olemassa useita eri menetelmiä. Niin sanottuja perusmenetelmiä ovat muun muassa kysely, tilastot, haastattelu, havainnointi, benchmarking, ennakointimenetelmä, yhteisöllinen ideointimenetelmä, prosessikarttojen piirtäminen ja dokumenttien käyttö. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2009, 40.) Kun tutkimukseen valitaan menetelmää, on tärkeää tietää, minkälaista tietoa tullaan tarvitsemaan, ja mihin saatua tietoa on tarkoitus hyödyntää. Kerätyllä materiaalilla eli tutkimuksen kautta saadulla tiedolla voidaan ratkaista tutkimusongelma ja saada vastaus tutkimuskysymyksiin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara. 1997, 192.)

Jotta kehitystyö olisi mahdollisimman onnistunutta, tulee sen tueksi kerätä erilaista tietoa ja näkökulmia. Tässä tilanteessa on hyvä käyttää useaa eri menetelmää rinnakkain. Eri aineistonkeruumenetelmät täydentävät toisiaan. Käyttämällä eri menetelmiä on mahdollista lisätä kehittämistyöhön liittyvän päätöksenteon luotettavuutta. (Ojasalo ym. 2009, 40.) Laadullisen tutkimuksen tutkimusaineistoksi kelpaa hyvin moninainen aineisto, kuten esimerkiksi esineet, ihmisten puhe sekä kaikki kuva- ja tekstiaineisto joko sähköisessä tai paperisessa muodossa (Vilkkä 2015, 122).

4.3 Haastattelu

Haastattelutyyppinä on olemassa useita erilaisia ja niitä käytetään eri käyttötarkoituksiin. Haastattelut voivat olla strukturoituja, puolistrukturoituja eli teemahaastatteluja, lomakehaastatteluja, avoimia eli syvähaastatteluja tai ryhmä- ja yksilöhaastatteluja. Käytännössä on kuitenkin mahdotonta, että haastattelu olisi täysin strukturoimaton, koska tutkijan tulee tuntea tutkimuksen aihe. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään yleensä puolistrukturoituja haastatteluja. Yleiskäsitteenä puolistrukturoiduille haastatteluille käytetään termiä teemahaastattelu. (Osasalo ym. 2009, 40–41.) Teemahaastattelua varten on keskeiset teemat ja niihin liittyvät kysymykset luonnosteltu jo etukäteen. Itse haastattelutilanteessa kuitenkin sanamuodot, kysymysten järjestys sekä painotukset saattavat vaihdella. Teemahaastattelua tehdessä kysymyksiä pystytään tarkentamaan ja syventämään haastateltavalta saatujen vastausten mukaisesti. Teemahaastattelussa erityisesti korostuu ihmisten vuorovaikutuksessa antamansa tulkinnat ja merkitykset, joita he ovat eri asioille antaneet. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 87–88.)

Tämän työn tarkoituksena on saada näkemyksiä sekä ajatuksia teemahaastattelua käyttämällä maahantulokieltojen ja karkotusten nykytilasta sekä siitä, miten haastateltavat kokevat koko prosessin. Haastattelija ei ehkä osaa suoraan esittää oikeita kysymyksiä, mutta käyttämällä teemahaastattelua voidaan esittää syvällisempiä kysymyksiä haastattelun edetessä. Sen lisäksi työssä halutaan saada irti empiiristä eli kokemusperäistä tietoa. Ihmisten ilmeistä, eleistä ja sanavalinnoista pystytään tulkitsemaan heidän asioille antamiaan merkityksiä.

Sellaisissa tutkimuksissa, joissa aineistonkeruumenetelmänä on haastattelu, tarvitaan erityyppisiä kysymyksiä. Näitä kysymyksiä on kolmea eri tyyppiä. Ensimmäinen on olemassa tutkimuskysymys tai -kysymykset. Toiseksi on haastattelukysymykset, jotka eivät saa olla samoja kuin tutkimuskysymykset. Kolmanneksi on vielä aineistolle luodut kysymykset, kuinka haastatteluaineistoa luetaan, eli kuinka sitä hyödyntäen pystytään vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Tutkijan tulee analysoida haastatteluaineistonsa, jotta hän saa esiin tutkimustulokset. Eettisyys on erityisen tärkeä arvo, joka ohjaa tutkimusta. Tutkimus tulee suorittaa huolellisesti, perustellusti ja vastuullisesti. Sen lisäksi haastateltaville tulee etukäteen selvittää, mistä koko tutkimuksessa on oikein kyse sekä, miten saatuja tietoja tullaan käyttämään ja säilyttämään. Myös

haastateltavien anonymiteetin suoja tulee varmistaa. Vielä lopuksi tulee varmistaa, että haastateltava on tietoinen sen aineiston sisällöstä, joka häneltä on kerätty ja antanut suostumuksensa haastattelijan käyttää sitä. Näin ollen litteroitua aineistoa sekä siitä saatavaa tulkintaa ei tarvitse enää myöhemmin vahvistaa. (Hyvärinen, Nikander, Ruusuvoori & Aho 2017, 24, 32.)

Laadullista tutkimusta tehdessä tulee pohtia haastattelujen riittävä lukumäärä. Sopivaa määrää on yritetty etsiä hyödyntäen teoreettista kyllästyspistettä eli saturaatiota. Saturaation mukaan uusia haastatteluja tarvitaan ainoastaan niin kauan kuin niistä saadaan lisää teoreettisesti tärkeitä teemoja. Tämä edellyttäisi sen, että haastatteluja purettaisiin ja analysoitaisiin samanaikaisesti. (Hyvärinen ym. 2017, 34, 46–47, 68.) Se ei yleensä käytännönsyistä ole kuitenkaan mahdollista. Kuten laadullisen tutkimuksen nimikin jo sanoo, laadullisen tutkimuksen tuottaman aineiston laatu on sen määrää tärkeämpi. Tilanne ja tutkimusongelman rajaaminen rajoittavat haastateltavien määrää. Tutkimushaastattelulla on olemassa tietty tarkoitus ja siihen osallistuvilla henkilöillä tietyt roolit. Tieto asiasta on haastateltavilla ja haastattelija taas on tietämätön kyseisestä asiasta. Haastattelijan tulee olla niin sanotusti neutraali eli puolueeton. Haastattelijan ei kuulu hämmästellä, väitellä tai osoittaa omaa mielipidettään. Haastattelijan tehtävä on vain esittää kysymyksiä ja kuunnella vastauksia. (Kananen 2014, 73, 95.)

Henkilön, joka tekee asiantuntijahaastatteluja, tulee heti aluksi pohtia, miten asiantuntijuus määritellään ja tunnistaa kaikki asiantuntijatahot, joita tarvitaan oman tutkimusaiheen näkökulman kannalta. Yleensä asiantuntija on henkilö, jolla on erityistä tietoa tutkimuksen kohteena olevasta aiheesta. Tällaista tietoa ei muilla henkilöillä ole tai sitä tietoa on vain harvoilla. Asiantuntijalla tulee olla erityistä tietoa tai taitoa, jonka hän on saavuttanut asemansa, kokemuksensa tai tehtävänsä kautta. Tutkijan tulee tehdä selväksi näkemyksensä tutkimuksen näkökulmasta tarpeellisesta asiantuntijuudesta. Sen lisäksi tutkijan tulee miettiä, miten hän kantansa asiantuntijuudesta vaikuttaa tutkimuskysymyksiin, haastatteluihin ja tutkimustuloksiin. (Hyvärinen ym. 2017, 216.)

Tässä opinnäytetyössä haastatellaan kolmea rikoksen vuoksi maahantulokiellon saanutta henkilöä, yhtä maahantulokiellon saaneen läheistä sekä kahta asiantuntijaa. Heillä on kokemuksensa ja työnsä perusteella erityistä asiantuntijuutta tutkittavaan

aiheeseen liittyen. Salassapitovelvollisuuden vuoksi maahantulokiellon saaneiden henkilöiden löytäminen on rajallista. Maahantulokiellon saaneet henkilöt sekä läheinen ovat löytyneet suhteilla. Aiheen asiantuntijoista haastateltavana on maahanmuuttoasioihin erikoistunut asianajaja sekä Maahanmuuttoviraston tulosalueen johtaja, jonka vastuualueena on maasta poistamiset ja pysyvät luvat.

4.3.1 Puhelinhaastattelu

Puhelinhaastatteluja pidetään normaalisti epäsovivana laadulliseen tutkimukseen. Näin ei kuitenkaan ole. Puhelimen välityksellä saadaan laaja joukko haastateltavia mukaan tutkimukseen. Puhelinhaastattelu on tutkijalle edullinen haastattelumuoto. Maantieteelliset etäisyydet eivät ole haastattelujen esteenä, joten haastattelijajoukosta saadaan näin isompi. Sen lisäksi puhelinhaastattelut eivät ole paikkaan sidonnaisia, vaan haastatteluista voidaan sopia joustavasti. Haastattelut voidaan tarvittaessa perua lyhyelläkin varotusajalla. Puhelinhaastattelut tuovat ihmisille yksityisyyttä. Sen vuoksi he helpommin saattavat puhua aroistakin aiheista. Puhelinhaastattelijan tulee kuitenkin osoittaa kuuntelemistaan, kiinnostustaan ja ymmärrystään oikeanlaisilla täytesanoilla, äänenpainoilla, lisäkysymyksillä sekä kannustavalla palautteella. (Hyvärinen ym. 2017, 236–244.)

Tässä opinnäytetyössä käytetään puhelinhaastattelua sen vuoksi, että haastateltavat henkilöt ovat eri maissa. Matkustaminen heidän luokseen tulisi todella kalliiksi, joten se ei ole tarpeellista eikä välttämätöntä työn kannalta. Etenkin entisille vangeille aihe voi olla arka ja yksityinen. Sen vuoksi myös tutkimusmenetelmäksi valikoitui puhelinhaastattelu. Haastateltavat saavat olla rauhallisessa paikassa omissa oloissaan haastattelun ajan, jolloin he uskaltavat kertoa asioista paremmin. Haastatteluja ei myöskään tulla äänittämään juuri aiheen arkuuden takia. Karkotustiedot ovat salassa pidettäviä tietoja, joten niiden käsitteleminen vaatisi erityistä tarkkuutta. Sen vuoksi haastattelijalla kirjoittaa itse muistiin haasteltavien kommentteja.

5 TEORIITTINEN VIITEKEHYS

Tutkimuksen teoriaosa kertoo kaiken, mitä asiasta on jo tiedossa teorioiden ja aiempien tutkimusten pohjalta. Seuraavaksi tuleekin teoreettiseen viitekehykseen sijoittaa oma empiirinen tutkimus, jotta voidaan saavuttaa uutta tietoa asiasta. Jos tutkimuksessa tullaan tekemään valintoja teorian tiedon rajaamiseksi, tulee rajaus tehdä tutkimuksen perusteella. Teoreettinen viitekehys ei saa olla pelkästään teoriaa lueteltuna peräkkäin vaan eri teorialähteiden tulisi olla vuoropuhelussa keskenään. Itse kirjoittaja ottaa myös vuoropuheluun kantaa. (Kananen 2017, 72). Tieteellisessä tutkimuksessa tulee myös pyrkiä aina luotettavaan tietoon. Jotta tämä voidaan varmistaa, tulee tieteelliset työt tehdä hyvän tieteellisen käytännön mukaan. (Kananen 2017, 189.)

Kun kyseessä on oikeudellinen tutkimus, tulee opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen koostua oikeudellisista lähteistä. Oikeudellinen tutkimus voidaan toteuttaa niin, että koko työn teoreettisesta viitekehyksestä muodostuu pelkästään lainsäädännöstä (Keinänen & Vääänen 2015, 265). Oikeuslähteet jaetaan vahvasti ja heikosti velvoittaviin oikeuslähteisiin sekä sallittuihin oikeuslähteisiin (Husa, Mutanen & Pohjolainen 2010, 33).

Lait ja asetukset ovat vahvasti velvoittavia oikeuslähteitä. Muita vahvasti velvoittavia oikeuslähteitä ovat ylikansalliset säädökset, kuten esimerkiksi Euroopan Unionin perussopimukset, EU-asetukset ja -direktiivit. (Määttä & Paso 2019, 19–20.) Rikoksen vuoksi maahantulokiellon saaneita henkilöitä koskevaa lainsäädäntöä ovat ulkomaa-laislaki ja rikoslaki. Sen lisäksi karkotuksia koskee kansainväliset sopimukset. Tässä opinnäytetyössä keskitytään maahantulokiellon kannalta oleellisiin lainsäädöksiin.

Heikosti velvoittavia oikeuslähteitä ovat esimerkiksi lainvalmisteluaineistot sekä korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden ennakkotapaukset. Heikosti velvoittavat oikeuslähteet eivät ole oikeudelliseen ratkaisuntekijään nähden yhtä sitovia kuin vahvasti velvoittavat oikeuslähteet. Ne ovat ennemminkin tukemassa oikeudellisen ratkaisuntekijää sellaisissa tilanteissa, joissa lainsäädäntö on monitulkintainen. (Määttä & Paso 2019, 21–22.) Tässä opinnäytetyössä on käytetty myös heikosti

velvoittavia oikeuslähteitä, kuten hallituksen esityksiä käsiteltävään aiheeseen liittyen sekä Korkeimman hallinto-oikeuden ennakkotapauksia.

Näiden kahden oikeuslähteen lisäksi on myös sallitut oikeuslähteet. Sallittuja oikeuslähteitä ovat oikeudellinen kirjallisuus sekä ministeriöiden ohjeistukset. Joissakin tapauksissa myös vakiintunut hallintokäytäntö voi toimia sallittuna oikeuslähteenä. (Määttä & Paso 2019, 22–23.) Sallituista oikeuslähteistä tässä opinnäytetyössä on käytetty oikeuskirjallisuutta sekä viranomaisten nettisivuja.

6 ULKOMAANKANSALAISET RIKOKSEN TEKIJÖINÄ

Vuoden 2019 loppupuolella Suomessa asui 423 000 ulkomaalaistaustaista henkilöä. Se on noin kahdeksan prosenttia koko väestöstä. Ulkomaalaistaustaisella väestöllä tarkoitetaan Suomessa asuvia maahanmuuttajia ja heidän lapsiaan, kun taas ulkomaankansalainen käsittää kaikki Suomessa pysyvästi tai väliaikaisesti oleskelevat ulkomaankansalaiset. Sen lisäksi ulkomaankansalainen käsittää myös oleskeluluvan saaneita henkilöitä ja oleskelunsa rekisteröineitä EU-maiden ja Pohjoismaiden kansalaisia. Henkilöt, jotka oleskelevat väliaikaisesti Suomessa, ovat täällä esimerkiksi turistina, työkomennuksella tai sukulaisvierailulla. Väliaikaisesti oleskeleviin henkilöihin luokitellaan myös oleskelulupaa odottavat turvapaikanhakijat ja ammattirikolliset, jotka ovat Suomessa vain tehdäkseen rikoksia. Rikostilastoja tutkittaessa on huomioitava, että ulkomaalaistaustaiset henkilöt, jotka omaavat Suomen kansalaisuuden, luetaan kuuluvaksi Suomen kansalaisten ryhmään. Kansalaisuus ei ole rikollisuutta tutkittaessa paras maahanmuuttajuuden määrittelyperuste, koska mahdolliset rikostuomiot ovat este saada asuinmaan kansalaisuus. Tämän takia maassa vakituisesti asuvien ulkomaalaisten joukossa näyttää siltä, että eniten rikoksia tekevät maahanmuuttajat. (Danielsson 2020, 174.)

Suomessa vuonna 2019 suurimman ulkomaalaistaustaisen ryhmän muodostivat taustaltaan venäläiset tai entiset neuvostoliittolaiset. Seuraavaksi suurimmat ulkomaalaistaustaisten ryhmät olivat virolaiset, irakilaiset ja somalialaiset. Yli puolet

ulkomaalaistaustaisista henkilöistä on kotoisin Euroopasta ja noin kolmasosa Aasiasta. (Danielsson 2020, 175.)

6.1 Rikoslajit

Vuonna 2019 viranomaisten tietoisuuteen tulleista rikosepäilyistä, lukuun ottamatta liikenne rikoksia, oli 13 prosenttia ulkomaan kansalaisten tekemiä. Liikenne rikoksista sekä liikenne rikkomuksista epäilyistä henkilöistä puolestaan kuusi prosenttia oli ulkomaan kansalaisia. Ulkomaalaistaustaisten henkilöiden osuus muista kuin liikenne rikoksista oli 10 prosenttia kaikista epäilyistä. Liikenne rikoksista ja -rikkomuksista puolestaan ulkomaalaistaustaisia oli kahdeksan prosenttia epäilyistä. Suomessa on viime vuosina voinut havaita, että ulkomaalaistaustaisten osuus rikoksista on ollut laskusuunnassa jo pidempään. Tähän ei otettu huomioon liikenne rikoksia. Erityisesti varkausrikokset ovat vähentyneet. Kymmenen vuoden seurantajaksolla ulkomaalaistaustaisten ikävakioitu varkausrikosten taso on laskenut 46 prosenttia, kun taas vastaavasti suomalaistaustaisilla 21 prosenttia. Ulkomaalaistaustaisten ikävakioitu varkausrikosten taso oli vuonna 2019 alhaisempi kuin suomalaistaustaisilla henkilöillä. Vuoden 2011 tasosta on ulkomaalaistaustaisten henkilöiden ikävakioitu rikostaso pahoinpitelyrikoksissa laskenut 43 prosenttia. Suomalaistaustaisten vastaava luku on 27 prosenttia. Kuitenkin pahoinpitelyrikokset ovat ulkomaalaistaustaisten henkilöiden osalta noin 1,7 kertaa yleisempiä kuin suomalaistaustaisilla. Vuonna 2019 yleisimmät rikoksesta epäilyt ulkomaan kansalaisilla koskivat raiskausrikoksia (38 %), verorikoksia (29 %) ja lapsen seksuaalisia hyväksikäyttöjä (27 %). Matalimmat rikoksesta epäilyluvut olivat puolestaan huumausainerikoksissa (10 %), vahingontekorikoksissa (7 %) ja petosrikoksissa (5 %). (Danielsson 2020, 173.)

6.2 Erot suomalaisiin nähden

Suomalaisen väestön ja maahanmuuttajien eroista tehdä rikoksia voidaan selittää muun muassa sosiodemografisilla tekijöillä, kuten maahanmuuttajaväestön nuorella ikärakenteella. Ylipäätään erityisesti nuoret miehet tekevät merkittävän osan kaikista rikoksista. Monilla maahanmuuttajilla saattaa olla puutteellinen koulutustaso sekä kielitaito. Näiden seikkojen takia työllistyminen on hankalaa. (Danielsson 2020, 173.)

Myös sosiaalinen huono-osaisuus, kulttuurilliset tekijät sekä lähtö- että tulomaan kielteiset elämäkokemukset voivat omalta osaltaan selittää rikollisuutta. Eri maahanmuuttajaryhmien välillä on merkittäviä eroja omaisuus- ja väkivaltarikosten määrissä. Erot ovat suuret myös riskissä joutua rikosten uhriksi. Yleisesti ottaen maahanmuuttajien rikollisuustasot ovat samankaltaiset kaikissa muissakin Pohjoismaissa. (Kivi-vuori, Aaltonen, Näsi, Suonpää & Danielsson 2018.)

7 KARKOTTAMINEN

7.1 Karkotuspäätös

Ulkomaalainen henkilö voidaan karkottaa maasta, jos hän oleskelee Suomessa ilman oleskelulupaa, hän on syylistynyt rikokseen, jonka enimmäisrangaistuksena on vähintään vuosi ehdotonta vankeutta, henkilö on jatkuvasti syylistynyt rikoksiin, hänen käyttäytymisensä osoittaa, että hän on vaaraksi muiden turvallisuudelle tai hänen epäillään ryhtyvän toimintaan, joka on vaaraksi Suomen kansalaisen turvallisuudelle. (Maahanmuuttoviraston www-sivut 2021). Ulkomaalaiselle voidaan määrätä maahan-tulokielto karkotuspäätöksen tai käännättämisen yhteydessä (UL 150 §). Käännättä-misen ja karkottamisen ero käy selkeimmin ilmi maahantuloon liittyvän esimerkin kautta. Jos ulkomaalainen henkilö saapuu Suomeen ja hänellä Suomea koskeva voi-massa oleva oleskelulupa, ei häntä pystytä käännättämään, vaikka siihen liittyvät edel-lytykset olisivatkin olemassa. Tässä tilanteessa tulee käyttää karkotusmenettelyä. Jos Suomeen saapuu sellainen ulkomaalainen henkilö, jolla ei ole voimassa olevaa oles- kelulupaa, sovelletaankin hänen maasta poistamiseksi käännättämismenettelyä. Mo- lemmat menettelyt sisältävät velvoitteen poistua Suomen alueelta. (Kallio, Kotkas & Palander 2018, 472.)

Ulkomaalaiselle voidaan antaa mahdollisuus poistua maasta vapaaehtoisesti tietyn määräajan sisällä. Tätä kutsutaan vapaaehtoiseksi paluuksi. (UL 147 a §.) Aikaa va- paaehtoiselle paluulle voidaan asettaa minimissään seitsemän päivää ja maksimissaan kolmekymmentä päivää (HE 134/2013, 5). Jos henkilö ei kuitenkaan poistu hänelle

määrätyssä ajassa, poliisi laittaa karkottamisen käytäntöön eli poistaa henkilön valvotusti maasta. Jos henkilö on päätetty karkottaa maasta rikosoikeudellisen seuraamuksen takia, hänelle ei määrätä aikaa vapaaehtoiselle paluulle vaan poliisi suoraan saattaa henkilön rajan yli. Myös siinä tapauksessa, että on olemassa pakenemisen mahdollisuus, tai henkilö luokitellaan olevan vaaraksi yleiselle järjestykselle tai turvallisuudelle, ei hänen kohdallaan sovelleta vapaaehtoista paluuta kotimaahan. (UL 147 a §.). Aikaa vapaaehtoiselle paluulle ei myöskään asetetaan siinä tilanteessa, että ulkomaalainen käännytetään heti hänen yrittäessä ylittää rajaa tai kyseessä on hänen käännyttämisensä (HE 134/2013, 5). Ulkomaalainen henkilö tulee asettaa maahantulokieltoon silloin, kun aikaa vapaaehtoiselle paluulle ei ole määrätty tai henkilö ei ole poistunut tietyn määräajan sisällä (UL 150 §).

Ulkomaalainen on mahdollista määrätä ilmoittautumaan poliisille tietyn ajan välein. Ilmoittautuminen on esimerkiksi mahdollista määrätä, jos henkilön vankeusrangaistus on päättynyt ennen kuin maasta poistaminen pystytään laittamaan täytäntöön. Ilmoittautumismääräyksen myötä ulkomaalaisella on velvollisuus luovuttaa matkustusasiakirjansa poliisiin haltuun tai ilmoittaa poliisille paikan, josta hänet voidaan tavoittaa. Jos ulkomaalaisen henkilön kannalta ei ilmoittautumisvelvollisuus tai muut turvatoimet ole riittäviä, henkilö voidaan poliisin toimesta ottaa säilöön. (UL 118 §-119 §).

7.2 Karkottamiseen vaikuttavat seikat

Päätös karkottamisesta perustuu aina kokonaišharkintaan. Harkintaa tehdessä tulee ottaa huomioon muun muassa se, että onko kyseisellä henkilöllä perheenjäseniä, jotka asuvat Suomessa. Erityisesti huomioon on otettava lapsen etu. Sen lisäksi tulee huomioon ottaa maassa oleskelun pituus sekä tarkoitus, mahdollisesti myönnetyn oleskeluluvan luonne, henkilön siteet Suomeen, perheeseen liittyvät, kulttuurilliset ja sosiaaliset siteet kotimaahan, terveydentilaa koskevat selvitykset ja teon vakavuus. Kun karkottaminen tai siihen liittyvä maahantulokielto on määrätty ulkomaalaisen tekemien rikosten vuoksi, on huomioon otettava sekä yleiselle tai yksityiselle turvallisuudelle aiheutunut haitta, vahinko tai vaaraa. (Maahanmuuttoviraston www-sivut 2021.)

Kun harkinnassa on ulkomaalaisen henkilön käännättäminen, karkottaminen tai maahantulokieltoon asettaminen, tulee tälle ulkomaalaiselle ja hänen aviopuolisolleen tai aviopuoliso on rinnastettavalle puolisolle varata tilaisuus tulla kuulluksi asiassa. Käännättämis- ja karkottamistapauksissa sekä maahantulokieltoon määräämisessä on huomiotava päätöksen perusteena olevat yksityiskohdat sekä kyseiseen asiaan muulla lailla vaikuttavat seikat ja olosuhteet kokonaisuudessaan. (HE 134/2013, 29.)

Karkottamistapauksissa pätee palautuskielto eli non-refoulement-periaate (Perustuslaki 731/1999, 9 §). Ulkomaalaista ei siis saa karkottaa, luovuttaa tai palauttaa kotimaahansa, jos häntä siellä uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai jokin muu hänen ihmisarvoaan loukkaava kohtelu. Tämä ei ole esteenä ulkomaalaisen maasta poistamiselle, kunhan maasta poistamisen edellytykset täyttyvät eikä henkilön maasta poistamiselle ole havaittavissa mitään estettä. (Kallio ym. 2018, 503.)

7.3 Karkotuksen eteneminen

Jotta ulkomaalaisen karkottaminen tai käännättäminen voidaan toteuttaa, tulee poliisin tai rajatarkastusviranomaisen tehdä Maahanmuuttovirastolle esitys asiasta. Esitys tulee tehdä siinä tapauksessa, että edellä mainituilla viranomaisilla ei ole toimivaltaa päätöstä itse tehdä. Myös siinä tapauksessa esitys tulee tehdä, jos poliisi epäilee, että ulkomaalaiselle voisi tulla yli kahden vuoden maahantulokielto. (UL 151 §.) Näiden tapausten lisäksi Maahanmuuttovirasto voi myös itse tehdä aloitteen. Tätä tapahtuu yleensä vain silloin, kun oleskeluluvan jatkohakemukseen tehdään kielteinen päätös, tai oleskelulupa peruutetaan. (Maahanmuuttoviraston www-sivut 2021.)

Maahanmuuttovirasto käsittelee esitykset ja tekee asiasta päätöksen. Päätökset tehdään esitysten sekä muun saadun tiedon perusteella. Päätösten tulee perustua oikeudelliseen kokonaisuarkintaan. Siinä tulee punnita karkottamista puoltavia ja sitä vastaan olevia seikkoja, kuten esimerkiksi ulkomaalaisen henkilön siteitä Suomeen. (Maahanmuuttoviraston www-sivut 2021.) Maahanmuuttovirasto siis päättää maahantulokiellon määräämisestä. Maahantulokielto voidaan määrätä määräajaksi tai toistaiseksi voimassa olevaksi. Maahanmuuttovirasto päättää myös maahantulokiellon peruuttamisesta. (UL 152 §.)

Jos henkilö ei poistu vapaaehtoisesti maasta, voidaan karkotuspäätös panna täytäntöön. Jos karkottamispäätös on tehty rikosten perusteella, pystyy poliisi panemaan päätöksen täytäntöön 30 päivän jälkeen päätöksen tiedoksiannosta. Muissa karkottamistapauksissa päätös voidaan panna täytäntöön vasta, kun päätös on saanut lainvoiman. Jos henkilö ei poistu maasta poliisin tai Rajavartiolaitoksen tulee panna täytäntöön käännytys eli maasta poistaminen. (Maahanmuuttoviraston www-sivut 2021.) Lainvoimalla tarkoitetaan tilannetta, jossa päätökseen ei ole enää mahdollista hakea muutosta valittamalla (Aer 2016, 327).

7.4 Päätöksestä valittaminen

Maahanmuuttoviraston antamasta karkotus- ja maahantulokieltopäätöksestä voi valittaa hallinto-oikeuteen niin kuin muistakin viranomaisten tekemistä päätöksistä (Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 808/2019 8 §). Toimivaltainen hallinto-oikeus on se tuomioistuin, jonka tuomiopiirissä vaatimuksen esittävällä henkilöllä on kotipaikka (HOL 22 §).

Hallinto-oikeuden käsittelyiden pääpaino on yleensä kirjallisessa käsittelyssä. Asia käsitellään kirjallisen valituksen, valituksen kohteena olevan päätöksen sekä muiden oikeudenkäyntiä varten tarvittavan aineiston perusteella. Kuitenkin myös suullinen valmistelu, käsittely, katselmus tai tarkastus voidaan tarvittaessa järjestää. (Mäenpää 2019, 301.)

Toimivaltaisen hallintotuomioistuimen tulee antaa päätös esitettyyn vaatimuksen, jossa se kertoo oman ratkaisunsa. Kaikkia seikkoja, jotka ovat tulleet käsittelyn aikana esiin, tulee päätöksen ratkaisussa ottaa huomioon siten, että ratkaisu voidaan perustaa niihin. (HOL 79 §.) Hallintotuomioistuin voi käsitellessään tapausta hylätä tai hyväksyä esitetyn vaatimuksen tai jättää sen tutkimatta joko kokonaan tai osittain (HOL 82 §).

Päätökseen, jonka hallinto-oikeus on hallintolainkäyttöasiassa antanut, voi hakea muutosta korkeimmasta hallinto-oikeudesta. Jotta asiaa voidaan käsitellä korkeimmassa hallinto-oikeudessa, tarvitsee ulkomaalaislain mukaisesti muutoksenhakuasioihin olla

valituslupa. Valituslupa on mahdollista myöntää prejudikaattiperusteella tai sen takia, että luvan myöntämiseen on olemassa muu erittäin painava syy. Hakijan on valituslupahakemuksessa kerrottava syyt, joiden takia hän uskoo valitusluvan myöntämiseen olevan lain mukainen peruste. (HOL 107-109 §.) Ulkomaalaisasioissa valituslupaperusteet ovat suppeammat kuin hallintolainkäyttölaissa. Päätökseen saa hakea muutosta valittamalla se henkilö, johon päätös kohdistuu tai se, jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa, ja se, jonka valitusoikeudesta on laissa erikseen säädetty. Viranomainen, joka on tehnyt alkuperäisen hallintopäätöksen, voi myös hakea hallinto-oikeuden päätökseen muutosta, jos viranomaisen alkuperäinen päätös on kumottu tai sitä on muutettu. (UL 196-198 §; Aer 2016, 337.)

8 MAAHANTULOKIELTO

Joka vuosi rikokseen syyllistyneitä ihmisiä asetetaan Suomessa maahantulokieltoon ja karkotetaan maasta. Maahantulokielto on hallinnollinen toimenpide, joka estää sekä tulon tietyn maan alueelle että kyseisessä valtiossa oleskelun (Aer 2016, 334). Maahantulokielto voidaan asettaa joko tiettyyn tai useaan Schengen-valtioon yhtäaikaaisesti. Ensisijaisesti maahantulokielto määrätään koko Schengen-alueelle. Maahantuloikiellosta tehdään merkintä Schengenin omaan tietojärjestelmään. Jos rikoksentehtyjä on Euroopan unionin kansalainen, hänet määrätään maahantulokieltoon vain siinä valtiossa, joka on hänet maahantulokieltoon asettanut. (Kallio ym. 2018, 483; Ulkomaalaislaki 144 §.)

Schengen alueiden välillä ei ole rajatarkastuksia, joten vapaa matkustaminen on mahdollista niin ihmisille kuin tavaroillekin. Schengen alueeseen kuulu 26 valtiota, jotka ovat Alankomaat, Belgia, Espanja, Islanti, Italia, Itävalta, Kreikka, Latvia, Liechtenstein, Liettua, Luxemburg, Malta, Norja, Puola, Portugali, Ranska, Ruotsi, Saksa, Slovakia, Slovenia, Suomi, Sveitsi, Tanska, Tšekki, Unkari ja Viro. (Euroopan komission [www-sivut](http://www.sivut) 2021.)

Maahantulokielto voidaan jättää määräämättä maastapoistamispäätöksen yhteydessä, jos henkilön tekemä rikos on lievä. Vaikka maahantulokieltoa suunniteltaessa voidaan käyttää harkintaa, on joissain tietyissä tilanteissa maahantulokielto määrättävä. Jos ulkomaalaiselle henkilölle ei ole annettu aikaa vapaaehtoiselle paluulle tai henkilö ei ole hänelle määrättyssä ajassa poistunut maasta, tulee hänet määrätä maahantulokieltoon. Yleensä kuitenkin maahantulokielto määrätään ulkomaalaista henkilöä koskevan käännyttämispäätöksen yhteydessä, jos hänen koetaan olevan uhka yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. (Kallio ym. 2018, 484–485.)

8.1 Kesto

Yleensä maahantulokielto on määräaikainen ja kestää yhdestä vuodesta viiteen vuoteen. Maahantulokielto voi kuitenkin olla myös toistaiseksi voimassa oleva. (Maahanmuuttoviraston www-sivut 2021.) Kun ulkomaalaiselle henkilölle ollaan suunnittelemassa yli viiden vuoden mittaista maahantulokieltoa, tulee lain säännöksestä pitää erityisen tarkasti kiinni. Toistaiseksi voimassa olevan maahantulokieltoon määräämisen edellytyksenä on, että kaikki määräämiskriteerit täyttyvät. Ensiksi ulkomaalaisen pitää olla saanut tuomio rikoksestaan tai rikoksistaan. Toiseksi tulee hänen tekemänsä rikoksen olla törkeä tai ammattimainen. Kolmanneksi henkilön tulee selvästi olla uhka yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Vakava vähäisempi uhka ei täytä edellä mainittua kriteeriä. Lainkohdan sanamuodon mukaan ulkomaalaisen henkilön ei tarvitse olla suorittanut vankeusrangaistusta, jotta hänet voidaan määrätä maahantulokieltoon. Kuitenkin ammattimaisista törkeistä rikoksista on rangaistuksena ehdotonta vankeutta eli vankilatuomio. Lainkohdassa olevalla törkeällä rikoksella ei tarkoiteta rikoslaissa törkeän rikoksen tunnusmerkkejä, vaan se ennemminkin kuvaa rikollisen teon vakavuutta yleisellä tasolla. Tämän mukaan esimerkiksi murto-sarja, johon sisältyy useita tekoja, jotka on yksilöity varkaudeksi, voivat olla lain tarkoittamia törkeitä tai ammattimaisia rikoksia. (Kallio ym. 2018, 485–486.)

Euroopan unionin kansalaisia ja heihin rinnastettavia henkilöitä ohjaa hieman eri pykälät. EU-kansalaisiin rinnastuvat Islannin, Liechtensteinin, Norjan ja Sveitsin kansalaiset. Jos joku näiden maiden kansalaisista tai heidän perheenjäsenensä käännyttäminen pohjautuu siihen, että hänen nähdään vaarantavan yleistä järjestystä, turvallisuutta

tai kansantervettä, voidaan hänet asettaa enintään 15 vuoden maahantulokieltoon maasta karkottamispäätöksen yhteydessä. (HE 146/2018, 5.)

8.2 Valvonta

Poliisin tehtäviin kuuluu ulkomaalaislain ja sen pohjalta annettujen säädösten noudattamisen valvonta. Ulkomaalaisvalvontaa tehdään osana peruspoliisityötä, kuten esimerkiksi rikostutkinnassa, hälytystehtävissä, liikenteenvalvonnassa, ravintolavalvonnassa sekä osana yleiseen järjestykseen tai turvallisuuteen liittyvissä työtehtävissä. (Poliisin www-sivut 2021.)

Poliisin ja rajatarkastusviranomaisen täytyy ryhtyä toimenpiteisiin, jos ulkomaalainen henkilö ei täytä maahantulon vaatimuksia tai maassa oleskelun edellytyksiä. Tämä koskee niin ulkomaalaisen maahan pääsyn epäämistä, käännättämistä, karkottamista tai vaatimusta siirtyä toiseen EU-maahan. (HE 146/2018, 21.)

8.3 Maahantulokiellon rikkominen

Henkilön katsotaan rikkoneen maahantulokieltoa, kun hän tulee Suomeen, vaikka hänelle on määrätty voimassa oleva ulkomaalaislain mukainen maahantulokielto tai toisen Schengen valtion antama kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi tarkoitettu maahantulokielto. Maahantulokiellon rikkomisesta voidaan tuomita sakkoa tai korkeintaan yksi vuosi vankeutta. Ulkomaalaista henkilöä ei tuomita maahantulokiellon rikkomisesta, jos hän saapuu Suomen alueelle sallitun kauttakulun vuoksi. (Rikoslaki 39/1889 8 luku 7b §.)

Ulkomaalaisrikkomuksista määrätään pääosin rangaistusmääräysmenettelyssä ja siitä määrätään yleisimmin rangaistukseksi sakko tai rikesakko. Maahantulokiellon rikkominen kuuluu ulkomaalaisrikkomuksien alle. (HE 146/2018, 13.) Rangaistusmääräys on ratkaisu, jonka mukaan virallinen syyttäjä määrää henkilön sakkovaatimuksen tai rangaistusvaatimuksen perusteella sakkorangaistukseen tai menettämisestä (Laki sakon ja rikesakon määräämisestä 754/2010 2 §). Joissain harvoissa tapauksissa voidaan maahantulokiellon rikkomisia käsitellä myös valtionrajarikoksina.

Valtionrajarikoksesta on mahdollista tuomita sakkoa tai jopa yksi vuosi vankeutta. Lievästä valtionrajarikoksesta ja ulkomaalaisrikkomuksesta tuomitaan sakkoa. Tapauksen rangaistusasteikkoja pohtiessa tulee huomioon ottaa rikoksen mahdollisten ilmenemismuotojen vahingollisuus, vaarallisuus ja tekijän syyllisyys tekotyyppiin nähden. Rangaistuksen on oltava sopivassa suhteessa teon moitittavuuteen ja koko rangaistusjärjestelmän on täytettävä suhteellisuuden vaatimukset. Kaikki maahantulokiellon rikkomukset, jotka tulevat viranomaisten tietoon, eivät välttämättä johda rangaistuksen määräämiseen. Näissä tilanteissa toimenpiteiden luopumiseen liittyviä säädöksiä voidaan soveltaa. Kaikkia maahantulokiellon rikkojia ei myöskään saada kiinni, sillä Euroopan unionin sisällä ei ole rajatarkastuksia. Tämän takia kiellon rikkojan kiinni jääminen satamissa ja lentokentillä on sattumanvaraista. (HE 146/2010, 13–16.)

Ulkomaalaisrikkomus on rikkomus, jossa ulkomaalainen oleskelee tahallaan maassa ilman vaadittavia matkustusasiakirjoja, viisumia tai oleskelulupaa. Myös tapaukset, jossa ulkomaalainen henkilö laiminlyö omat velvollisuutensa rekisteröidä oleskelunsa tai hakea oleskelulupakorttia, oleskelukorttia tai pysyvää oleskelukorttia, ovat ulkomaalaisrikkomuksia. Ulkomaalaisrikkomus on myös silloin kyseessä, kun ulkomaalainen henkilö tekee ansiotyötä tai harjoittaa elinkeinoa ilman siihen liittyviä oikeuksia tai henkilö ei noudata ilmoittautumisvelvollisuuttaan, muuta hänelle määrättyä velvollisuuttaan, lapsen asumisvelvollisuutta tai kutsua saapua antamaan tietoja oleskelusta Suomessa. (UL 185 §.)

Valtionrajarikoksesta on kyse silloin, kun henkilö ylittää tai yrittää ylittää Suomen rajan ilman rajan ylityksen oikeuttavia matkustusasiakirjoja, viisumia, oleskelulupaa, muuta matkustusasiakirjaan verrattavaa asiakirjaa, hän ylittää rajan laittomasta maahantulo- tai maastalähtöpaikasta tai lakiin perustuvaa kieltoa vastaan. Valtiorajarikoksesta pidetään myös sellaista tilannetta, jossa henkilö rikkoo muulla tavalla rajan ylittämissäädöksiä. Sen lisäksi henkilö, joka oleskelee ja liikuskelee rajavyöhykkeellä tai aloittaa siellä rajavartiolaitoksen vastaisen toiminnan, voidaan tuomita valtionrajarikoksesta. Ulkomaalaista henkilöä ei tule tuomita valtionrajarikoksesta, jos hänet päätetään käännättää tai karkottaa edellä mainituista syistä tai hän hakee pakolaisuuden perusteella turvapaikkaa. Lievä valtionrajarikos on silloin kyseessä, kun luvaton oleskelu tai alueella liikkuminen on lyhytaikaista, kielletyn toiminnan laatu tai rikokseen liittyvät seikat on kokonaisuutena katsottuna vähäiset. (RL 8 luku 7-7a §.)

8.4 Peruuttaminen

Maahantulokiellon peruuttaminen on poikkeuksellista, mutta mahdollista. Maahantulokielto on mahdollista peruuttaa muuttuneiden olojen vuoksi tai tärkeän henkilökohtaisen syyn vuoksi. Maahantulokiellon peruuttamista on mahdollista hakea ensimmäistä kertaa siinä kohtaa, kun ulkomaalainen henkilö on ollut maahantulokiellossa kaksi vuotta. (Maahanmuuttoviraston [www-sivut 2021](#).) Maahantulokiellon peruuttamista tulee harkita myös siinä tapauksessa, että maahantulokiellon saanut ulkomaalainen on saanut maahantulokieltonsa muulla perusteella kuin sillä, että hänelle ei ole asetettu aikaa vapaaehtoiselle paluulle tai hän on jättänyt noudattamatta maasta poistumista ja hän pystyy todistettavasti näyttäneen poistuneensa maasta palauttamispäätöksen mukaisesti (UL 150 §).

Esimerkiksi perhesuhteisiin liittyvät muutokset voivat olla mahdollinen peruste maahantulokiellon peruuttamiselle. Olosuhteisiin liittyvien muutosten tulee olla radikaalimpia, sillä vähäisten muutosten ei voida katsoa olevan riittävä peruste siihen, että maahantulokielto voitaisiin peruuttaa. Tämä johtuu siitä, että maastapoistamis- ja maahantulokieltopäätösten yhteydessä henkilökohtaiset olosuhteet ja perhe-, työ- sekä muut siteet Suomeen tai muihin Schengen-alueen valtioihin on jo selvitetty. Sen lisäksi näitä asioita on arvioitu toistamiseen jo mahdollisessa muutoksenhakuvaiheessa. (Kallio & kumppanit 2018, 486.)

Kun arvioidaan maahantulokiellon peruuttamista muuttuneiden olojen takia, tulee huomioon ottaa sellaiset syyt ja perustelut, joiden vuoksi maahantulokielto on alun perin määrätty. Maahantulokiellon perustuessa sellaiseen rikolliseen käyttäytymiseen, joka osoittaa välinpitämättömyyttä lakia kohtaan ja vaarantaa yhteiskunnan sekä muiden ihmisten turvallisuuden, tulee maahantulokiellon peruuttamista harkitessa ottaa nämä seikat vahvasti huomioon. (KHO 2016:86.) Maahanmuuttoviraston tehtäviin kuuluu päättää maahantulokiellon peruuttamisesta (UL 152 §).

8.4.1 Esimerkkitapaus

Henkilö X on hakenut maahantulokieltonsa peruuttamista. Hänen maahantulokieltonsa on kolme vuotta ja se on voimassa koko Schengen alueella. Henkilö X on

Suomeen vahvoja siteitä, kuten esimerkiksi kaksi lasta, jotka ovat Suomen kansalaisia. Henkilöllä ei ole Suomen kansalaisuutta, mutta hän asunut koko ikänsä Suomessa eikä hän ole koskaan käynyt kotimaassaan Somaliassa. Hänellä ei ole siellä tuttuja tai tukiverkkoa. Henkilö X on saanut kasvatuksensa ja koulutuksensa Suomessa. Sen lisäksi hänellä on pysyvä oleskelulupa olla Suomessa. Tässä tilanteessa karkottamisen tulisi olla poikkeuksellista ja karkottamista puoltavien seikkojen on oltava hyvin painavia. Tapauksessa on huomioitu henkilön X rikollinen toiminta, joka on vaaraksi yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Rikollisuuden katsotaan olevan jatkuva. Näin ollen voidaan katsoa, että maasta karkottamista puoltavat seikat ovat painavammat kuin lapsen etu. Sen lisäksi katsotaan, että henkilö ei joudu syrjinnän kohteeksi kotimaassaan Somaliassa. Henkilön X maahantulokieltoa ei tulla peruuttamaan näillä perusteilla. Katsotaan, että henkilö X pystyy pitämään yhteyttä lapsiinsa Somaliasta käsin. (KHO 2021:100.)

Käytännössä Maahanmuuttoviraston kanta on se, että lapsen etu ei edellytä maahantulokiellon saaneen henkilön pysymistä Suomessa. Maahanmuuttoviraston entisen tulosalueen johtajan Olli Koskipirtin mukaan nykyään vanhempien on mahdollista kommunikoida lastensa kanssa muun muassa älylaitteilla. Lapsille jää äiti Suomeen, joten lasten elämä on siltä osin turvattu. (Hänninen 2021.) Henkilön X jatkuva rikollinen toiminta on painavampaa kuin perhe-elämän suoja ja lapsen etu. Henkilö X on syylistynyt muun muassa ryöstöihin, pahoinpitelyihin, laittomiin uhkauksiin, maksuvälinepetoksiin ja törkeisiin rattijuopumuksiin. (Reinboth 2021.)

8.4.2 Mitä peruutushakemuksen tulee sisältää?

Maahanmuuttoviraston nettisivuilta löytyy lomake, joka tulee asianmukaisesti täyttää. Lomakkeessa kysytään muun muassa henkilötiedot ja tiedot voimassa olevasta maahantulokiellosta. Lomakkeen liitteeksi tulee laittaa kotimaansa rikosrekisteri, kuitti maksetusta käsittelymaksusta, värikopio voimassa olevasta passista, värikopio Schengen alueen myöntämästä oleskeluluvasta, jos sellainen on ja mahdollinen kutsu tuomioistuimen käsittelyyn. Maahantulokiellon peruutushakemusten käsittely kestää noin kuusi kuukautta. (Maahanmuuttoviraston www-sivut 2021.)

8.5 Päättyminen

Kun määräaikainen maahantulokielto on päättynyt tai maahantulokielto on peruutettu, voi ulkomaalainen henkilö tulla ja oleskella Suomessa tai kaikissa Schengen-alueen valtioissa riippuen maahantulokiellon laajuudesta. Toistaiseksi voimassa olevalla maahantulokiellolla ei ole päättymispäivää. Tämä tarkoittaa sitä, että se voi käytännössä olla voimassa ikuisesti. Maahantulokiellon peruuttaminen voi kuitenkin olla mahdollista. (Laitilan henkilökohtainen tiedonanto 28.2.2022.) Maahantulokiellossa olleiden henkilöiden tiedot tulee poistaa yhden vuoden kuluttua maahantulokiellon poistamisesta. Sekä karkotustiedot, käännytystiedot että tiedot ulkomaalaisen henkilön pääsyn epäämisestä, tulee poistaa viiden vuoden kuluttua siitä, kun päätös on tehty. Poistetut tiedot on arkistoitava. (HE 134/2013, 34.)

9 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TULOKSET

Tutkimus toteutettiin puhelinhaastatteluina valitulle kohderyhmälle joulukuussa 2021 ja tammi-maaliskuussa 2022. Haastatteluista saatuja tuloksia analysoitiin maaliskuussa 2022. Haastateltavaksi valikoitui kolme maahantulokiellon saanutta henkilöä, yksi maahantulokiellon saaneen henkilön läheinen ja kaksi maahantulokieltojen parissa työskentelevää asiantuntijaa. Salassapitovelvollisuuden vuoksi ainoastaan asiantuntijat esiintyvät tässä opinnäytetyössä omalla nimellään. Haastattelut olivat kestoltaan 15–30 minuuttia. Haastatteluaikaan vaikutti se, että mille haastattelyryhmälle kysymykset oli tarkoitettu. Haastattelujen pituuteen vaikutti myös se, että kuinka syvälle haastatteluun päästiin haastateltavan kanssa, ja kuinka paljon hänellä oli kokemusta aiheesta.

Ensimmäistä haastateltavaa tullaan kutsumaan tässä työssä nimellä henkilö A. Hänellä on 15 vuoden maahantulokielto Suomeen. Hänet on luultavasti tuomittu törkeästä rikoksesta, koska hänellä on noin pitkä maahantulokielto. Hän on Euroopan unionin alueelta kotoisin, sillä hänen maahantulokieltonsa koskee vain Suomea. Hänen kohdallaan maahantulokiellosta alettiin puhua vasta noin vuosi ennen kuin hän vapautui

vankilasta. Karkotuspäätöshetkellä hänellä oli Suomessa tyttöystävä ja varma työpaikka, kun hän vapautuu vankilasta. Nykyisin hän on naimisissa kyseisen naisen kanssa. (Henkilö A:n henkilökohtainen tiedonanto 9.1.2022.)

Toista haastateltavaa kutsutaan tässä työssä nimellä henkilö B. Hänet on tuomittu murhasta elinkautiseen. Hän vapautui reilun kymmenen vuoden jälkeen hovioikeuden armahduksella. Hänelle on määrätty 15 vuoden maahantulokielto Suomeen. Myös hän on kotoisin Euroopan unionin alueelta. Hänen kohdallaan alettiin käsittelemään karkotusasiaan noin muutama vuosi tuomion langettamisen jälkeen. Henkilö B on asunut lapsesta asti Suomessa ja hänen perheensä asuu Suomessa, hän puhuu sujuvasti vain suomen kieltä, hänellä on heikot suhteet kotimaahansa ja vankilassa oloaikanaan hän meni naimisiin suomalaisen naisen kanssa ja heillä on lapsi. (Henkilö B:n henkilökohtainen tiedonanto 11.1.2022.)

Kolmatta haastateltavaa kutsutaan nimellä henkilö C. Hän istui tuomiotaan väkivaltarikoksesta. Hänen tuomionsa pituus oli noin neljä vuotta. Henkilö C:llä on vaimo ja viisi lasta Suomessa. Nykyisen vaimonsa kanssa on yksi tytär ja muut lapset ovat edellisestä suhteesta. Henkilö C oli asunut Suomessa kuusitoista vuotta ennen, kun hän sai maahantulokiellon. Hänen kohdallaan maahantulokiellosta alettiin puhua vasta hänen ollessa koevapaudessa. Hänellä oli viiden vuoden maahantulokielto, joka päättyi tammikuussa 2022. Maahantulokielto oli koko Schengen-alueelle. (Henkilö C:n henkilökohtainen tiedonanto 18.1.2022.)

Neljättä haastateltavaa kutsutaan tässä työssä nimellä henkilö D. Henkilö D oli seurustelusuhteessa ulkomaalaisen miehen kanssa, kun mies päätettiin karkottaa Suomesta ja asettaa maahantulokieltoon. Hän ei halua kertoa sen tarkemmin miesystävänsä maahantulokiellon pituudesta, mutta maahantulokielto koskee vain Suomea. (Henkilö D:n henkilökohtainen tiedonanto 14.12.2021.)

Viidentenä haastateltavana on Ville Laitila, joka työskentelee Maahanmuuttovirastossa tulosalueen johtajana. Hänen vastuualueeseensa kuulu maastapoistamiset ja pysyvät luvat. Hän on työskennellyt aiheen parissa noin neljän vuoden ajan. (Laitilan henkilökohtainen tiedonanto 28.2.2022.)

Kuudentena haastateltavana on Ville Punto. Hän työskentelee asianajajana ja on erikoistunut ulkomaalaisasioihin. Hän on työskennellyt näiden aiheiden parissa vuodesta 2003 lähtien ensin Pakolaisneuvonta oy:ssä ja sen jälkeen vuodesta 2005 omasta toimistosta käsin. (Punnon henkilökohtainen tiedonanto 18.3.2022.)

9.1 Aineiston keruu

Aineistonkeruumenetelmänä haastattelun etuna on se, että siihen voidaan valita henkilöitä, joilta löytyy runsaasti kokemusta ja tietoa tutkittavasta aiheesta (Sarajärvi & Tuomi 2018, 86). Haastateltavia valittaessa täytyy huomioida, mitä asiaa tai teemaa ollaan tutkimassa ja kenellä voi mahdollisesti olla siitä asiantuntemusta (Vilka 2015, 135). Haastateltava ryhmä rajautui näihin henkilöihin sen takia, että maahantulokiellon saaneita on todella vaikea löytää ilman, että pääsee tutkimaan heidän tietojaan Maahanmuuttoviraston järjestelmistä. Samalla maahantulokiellon saaneilta henkilöiltä kysyttiin, että olisiko heillä joku läheinen, joka haluaisi kertoa omista kokemuksistaan. Kaikki kysytyt henkilöt eivät halunneet osallistua tutkimukseen. Asiantuntijoissa päätettiin haastattelemaan alan asiantuntijaa Maahanmuuttovirastosta, joka työskentelee näiden asioiden parissa sekä asianajajaa, joka työkseen hoitaa aiheeseen liittyviä tapauksia. Näkökulmien koettiin olevan riittävä, sillä asiantuntijapuolelta tavoitteena on saada faktatietoa käytännönasioista, kun taas karkotettujen puolelta on tarkoitus saada heidän kokemukseensa liittyvää tietoa.

Tutkijan tekemät kysymykset (liite 1) lähetettiin sähköpostilla haastateltaville etukäteen tutustuttaviksi. Kysymysten lähettäminen tapahtui joulukuussa 2021 sekä tammi-kuussa 2022. Sähköpostikeskustelussa sovittiin myös puhelunhaastattelujen ajankohdasta. Kaikille haastatteluryhmille oli omat kysymykset, sillä tarkoitus on kuulla heidän näkemyksiään juuri heidän omasta näkökulmastaan. Esimerkiksi karkotettu tietää siitä, miten maahantulokiello on vaikuttanut hänen elämäänsä, kun taas Maahanmuuttovirasto sekä Punto osaavat vastata käytännön asioista, joita aiheeseen liittyy. Läheiset puolestaan ovat kokeneet maahantulokiellot ikään kuin sivuroolista. Heihin maahantulokiello on osittain vaikuttanut, mutta se ei heitä varsinaisesti koske.

Haastateltavilta maahantulokiellon saaneilta tai heidän läheisiltään ei lähdetty kysymään nimeä, ikää tai kansalaisuuttaan heidän yksityisyytensä vuoksi. Tutkimuksen kannalta näillä taustatiedoilla ei myöskään katsottu olevaan oleellista merkitystä. Tutkijan on tunnettava oma kohderyhmänsä, jotta saadaan varmistettua, että teoreettiset käsitteet ovat ymmärrettäviä tutkittaville henkilöille. Nämä kysymykset tulee myös testata ennen kuin ne esitetään tutkittaville. (Vilka 2015, 102.) Haastattelukysymyksiä testattiin kolmeen alan asiantuntijaan, jotka suorittivat kriittisen arvioinnin kysymyksistä. Lopullisen muotonsa kysymykset saivat testauksen jälkeen.

9.2 Aineiston analyysi

Laadullista tutkimusta varten kerätyn aineiston analyysin on tarkoitus muodostaa aineistoon selkeyttä ja näin ollen tuoda uutta tietoa tutkimuksen kohteena olevaan aiheeseen. Analyysin avulla tieto pyritään tiivistämään niin, ettei kuitenkaan kadoteta oleellista tietoa. (Eskola & Suoranta 1998.)

Tätä opinnäytetyötä varten kerättyjä haastatteluja ei aiheen arkuuden vuoksi nauhoitettu, joten niitä ei myöskään litteroitu. Maahantulokieltoihin liittyvät tiedot ovat salaisia, joten haluttiin varmistaa se, ettei mitään arkaluontoista tietoa joudu väärin käsiin. Salassa pidettäviä tietoja tulisi käsitellä erityisen varovasti lain ohjeiden mukaan. Tutkija ei kokenut, että kyseinen erikoiskäsittely olisi tuonut merkittävää lisäarvoa tälle opinnäytetyölle, joten sen vuoksi haastatteluja ei äänitetty. Tutkija on kirjoittanut muistiinpanot haastatteluista. Haastatteluista saadut vastaukset on tarkistettu ja hyväksytetty haastateltavilla. Haastatteluvastaukset on käsitelty sisällönanalyysillä.

9.2.1 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi tarkoittaa tutkimusaineiston eli kirjoitetun, kuullun, nähdyn sisällön tai sisällön osien kuvaamista sanallisesti. Sisällönanalyysi on laadullinen tutkimusmenetelmän metodi. Siinä yritetään löytää sekä merkityssuhteita että merkityskokonaisuuksia sanallisina tulkintoina. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 103–104.) Sisällönanalyysi voidaan suorittaa joko aineistolähtöisesti tai teorialähtöisesti. Tässä tutkimusaineistoa käsitellään aineistolähtöisesti. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä tutkijan on

tarkoitus löytää tutkimusaineistosta jonkinlainen toiminnan logiikka tai tyyppikertomus. Tutkimusongelman ja tutkimuskysymysten määrittelemänä tutkimusaineisto pyritään tiivistämään, jonka suorittamisen jälkeen pelkistetään saatu tutkimusaineisto. Tutkimuksen näkökulmasta merkityksetön tieto ja täytesanat poistetaan. Tutkimusaineisto tulee kerätä ja ryhmitellä uudeksi kokonaisuudeksi, joka on johdonmukainen. Aineisto tulee ryhmitellä aina sen mukaan, mitä aineistosta etsitään. Kyseinen ryhmitely voidaan tehdä analyysiyksikön, kuten esimerkiksi ajatuskokonaisuuden mukaan. Ajatuskokonaisuuksia voivat olla lause tai sen osa, yksittäinen sana, piirre, ominaisuus tai käsite. Kaikki muodostuneet ryhmät nimetään sen sisällön mukaan niin, että yläkäsite kuvaa sitä ryhmää parhaiten. (Vilka 2015, 163–164.) Tällä tavalla muodostuu käsitteitä, luokittelua, teemoittelua, tyypittelyä tai teoreettinen malli, jonka avulla pyritään hahmottaa tutkittavaa merkityskokonaisuutta. Kun tämä kaikki on suoritettu, kirjoitetaan yhteenveto. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 103–104.)

Tutkimuksesta saatu aineisto käsitellään aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä niin, että siitä saadaan luotua teoreettinen kokonaisuus. Aikaisemmat tiedot, havainnot ja teoriat eivät ole merkityksellisiä analyysin toteuttamisessa tai analyysin avulla muodostettavassa lopputuloksessa. Tämä sen takia, että analyysin tulee olla aineistolähtöistä. Haasteena aineistolähtöisessä analyysissä on oletus siitä, että ei ole mahdollista löytää havaintoja, jotka olisivat täysin objektiivisia. Jokaisen havainnon taustalta kuitenkin löytyy vaikutus tutkijan asettamaan tutkimusasetelmaan, menetelmiin ja viitekehukseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103–104.)

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä tutkimusaineiston analyysin etenee Tuomi ja Sarajärvi 2018 mukaan seuraavalla tavalla:

1. Haastattelut kirjoitetaan auki
2. Luetaan haastattelut ja aineistot sekä perehdytään sisältöön
3. Etsitään ja merkitään pelkistettyjä ilmauksia
4. Listataan pelkistettyjä ilmauksia
5. Etsitään listatauista ilmauksista sekä samankaltaisuuksia että eroavaisuuksia
6. Ryhmitellään pelkistettyjä ilmauksia
7. Yhdistetään ryhmittelyjä sekä muodostetaan yläluokkia
8. Yhdistetään yläluokat pääluokiksi sekä muodostetaan kokoava käsite

9.2.2 Kysymysten käsittely

Karkotetuilta tiedusteltiin heidän näkemyksiään ja ajatuksiaan kahteenkymmeneen yhteen haastattelukysymykseen. Osa kysymyksistä oli vapaaehtoisia, sillä ne koskivat henkilön saamaa tuomiota. Asiantuntijoille oli kolmetoista kysymystä ja läheiselle oli neljätoista kysymystä. Haastattelukysymysten avulla pyrittiin saamaan yksityiskohdasta tietoa tutkimuksen aiheesta. Haastateltavien vastaukset pelkistettiin eli tutkimusten kannalta epäolennaiset lauseet ja sanat rajattiin pois analyysistä. Vastauksille muodostettiin ala- ja pääluokkia. Pääluokkien avulla on tarkoitus muodostaa yhteinen käsite alaluokkien teemoille.

Tutkimusaineiston teksti tulee luokitella ja siitä pyritään löytämään yhteyksiä teoriaan. Tutkijan tehtävänä on tarkastella kokonaisuutta, tulkintaa ja teoriaa sekä ilmiön keskinäistä kytkemistä. Myös teoriaa voidaan hahmottaa uudelleen. Aineisto tulee purkaa teemoittain. Teemoittelua hyödyntämällä aineistosta pyritään havaitsemaan usealle haastatellulle henkilölle yhteisiä asioita ja ilmiöitä, jotka ovat kytköksissä haastattelun teemoihin tai ovat tulleet yllätyksenä esiin. Analyysin avulla tarkastellaan säännönmukaisesti esiin nousevien seikkojen yhteyksiä ja suhteita toisiinsa. Aineistosta tyypittelyn avulla ryhmitellään ilmiöitä samankaltaisten piirteisen mukaan. Ääriyhmittelyssä puolestaan etsitään vastakohtia tai poikkeamia. Haastattelujen laatu paljon tärkeämpää kuin niiden määrä. Kun uudet haastattelut eivät enää tuo tutkittavaan aiheeseen mitään uutta ja oleellista tietoa, puhutaan saturaatiopisteestä. Aineisto tulee pilkkoa osiin, käsitteellistää ja koota uudestaan loogiseksi kokonaisuudeksi. (Ojasalo ym. 2009, 110–111, 137.)

Työssä tarkastellaan haastateltavien omia kokemuksia tutkittavasta aiheesta. Vastauksissa pyritti huomioimaan vastaajan tunnetila, puhetyyli ja hänen käyttämänsä sanat. Tutkija on pyrkinyt kirjoittamaan vastaukset sanatarkasti kuulemansa mukaan. Aineisto luettiin useaan otteeseen kokonaiskuvan saamiseksi. Tutkija teemoitteli aineistoa merkkamalla yhtäläisyyksiä eri värisillä kynillä löytääkseen vastauksia haastattelun teemoihin. Aineistosta pyrittiin löytämään ja erottelemaan tutkimusongelman kannalta merkittäviä teemoja, kuten karkotuksen vaiheisiin liittyviä kokemuksia ja maa-hantulokieltoa koskevia asioita. Vastausten teemoittelulla sekä löydettiin että

muodostettiin käsitys maahantulokiellon saaneiden kokemuksista ja maahantulokieltopäätösten tekijän ohjeistuksista maahantulokieltoihin liittyen.

9.3 Tutkimuksen tulokset

Tutkimus tehtiin teemahaastattelulla. Haastateltavat vastasivat tutkijan kysymyksiin ja tutkija tarvittaessa tarkensi kysymyksiään tai esitti lisäkysymyksiä. Aluksi kyseltiin taustatietoa maahantulokiellon saaneiden tuomiosta, maahantulokiellon luonteesta ja siteistä Suomeen. Läheiseltä kysyttiin suhteesta maahantulokiellon saaneeseen sekä hänen läheisensä maahantulokiellosta. Maahanmuuttoviraston tulosalueenjohtajalta ja asianajajalta kysyttiin nimeä ja työkokemusta aiheen parissa. Maahantulokiellon saaneilta ja heidän läheisiltään ei sen tarkemmin kysely taustatietoja yksityisyydensuojan takia. Haastateltavat olivat päässeet tutustumaan kysymyksiin jo etukäteen ennen haastatteluja. Haastattelun teemat olivat muun muassa tuomioajan tapahtumat, karkotuksen käynnistäminen, maahantulokieltopäätös, maasta poistaminen sekä maahantulokiellon peruuttaminen. Heille oli kysymykset lähetetty sähköpostiin tutustuttaviksi. Haastattelun teemat on käyty samassa järjestyksessä, kun ne ovat kysymyslomakkeessa (liite 1). Myös haastattelujen vastaukset on raportoitu samassa järjestyksessä.

9.3.1 Vastausten läpikäynti

Haastateltavilta tiedusteltiin aluksi siteitä Suomeen. Kaikilla maahantulokiellon saaneilla henkilöillä oli suomalainen puoliso. Osalla oli lapsiakin Suomessa. Kaikki haastateltavat olivat olleet Suomessa noin kymmenen vuotta tai enemmän. Heillä oli muodostunut koko elämä Suomeen. Heillä oli työpaikat ja kodit täällä. Henkilö D ja hänen puolisonsa olivat karkotushetkellä olleet yhdessä vain puolivuotta, mutta hänen puolisonsa oli työskennellyt Suomessa lähes kymmenen vuotta ennen kuin he tapasivat. Voidaan siis sanoa, että kaikilla tutkituissa tapauksissa oli melko vahvat siteet Suomeen.

Maahanmuuttoviraston Laitilan mukaan maahantulokieltopäätökset perustuvat ulkomaalaislakiin ja oikeuskäytäntöön. Sen lisäksi Maahanmuuttovirastolla on oma

sisäinen ohjeistus. Näiden pohjalta on tarkoitus taata tasapuolinen, laadukas ja yhdenmukainen päätöksenteko. Kuitenkin lainsäädäntö jättää kokonaisharkinnan kautta liikumavaraa päätöksentekijöille. Kun harkitaan maahantulokieltoa jollekin henkilölle, tulee harkinnassa erityisesti kiinnittää huomiota lapsen etuun ja perhe-elämän suojaan. Muita huomioitavia asioita ovat maassa oleskelun pituus ja tarkoitus, ulkomaalaiselle myönnetyn oleskeluluvan luonne sekä henkilön siteet Suomeen ja hänen kotimaahansa. (Laitilan henkilökohtainen tiedonanto 28.2.2022.) Punnon mukaan rikosperusteisissa karkotuksissa korostuu Maahanmuuttoviraston ratkaisussa yksittäistapauksellisuus. Tapauksissa punnitaan siteiden ja rikosten määrän ja vakavuuden välillä. Kuitenkin tämä punninta usein riippuu päätöksentekijän omasta harkinnasta. Harkinnanvaltaa tapauksen ratkaisijalla on paljon. (Punnon henkilökohtainen tiedonanto 18.3.2022.)

Maahantulokieltoa lähdetään hakemaan maahantulokieltoa, kun ulkomaalainen henkilö on syyllistynyt rikokseen, jonka enimmäisrangaistuksena on vähintään vuosi ehdotonta vankeutta, henkilö on jatkuvasti syyllistynyt rikoksiin, hänen käyttäytymisensä osoittaa, että hän on vaaraksi muiden turvallisuudelle tai hänen epäillään ryhtyvän toimintaan, joka on vaaraksi Suomen kansalaisen turvallisuudelle. (Maahanmuuttoviraston www-sivut 2022). Rikosperusteisissa karkotuksissa ja maahantuloikielloissa on havaittavissa melko selkeä linja. Jos henkilö on syyllistynyt väkivalta-, seksuaalil- tai huumausainerikokseen, tullaan hänet karkottamaan ja asettamaan maahantulokieltoon. Nykyään on kuitenkin mahdollista asettaa henkilö maahantulokieltoon myös vähäisemmistä rikoksista. Maahantulokielto määrätään aina myös niissä tapauksissa, jos maasta poistaminen perustuu Suojelupoliisin lausuntoon. Supon lausunto ei kuitenkaan yleensä perustu siihen, että ulkomaalainen olisi syyllistynyt rikokseen. Käytännönäntöön kautta vastaan tulleista tapauksissa vain yhdessä tapauksessa ulkomaalainen oli syyllistynyt rikokseen. (Punnon henkilökohtainen tiedonanto 18.3.2022.)

Lähes kaikkien haastateltujen kohdalla maahantulokiellon hakeminen aloitettiin tuomion loppupuolella. Henkilö C:n mukaan vasta hänen koevapautensa aikana alettiin käsittelemään karkotusta ja maahantulokieltoa. Haastatellut saivat tietää asiasta varsin myöhään. Koevapaudessakin suunnitellaan jo vapautumista, harjoitellaan paluuta normaaliin arkeen ja on palattu työelämään. Haastatelluista ainoastaan yksi tiesi, että

Suomessa tehdystä rikoksesta voi saada maahantulokiellon. Toiset eivät osanneet varautua mahdollisiin elämänmuutoksiin vapauden koittaessa.

Euroopan unionin kansalaisen karkottamisen perusteena ei voi pelkästään olla saatu rikostuomio. Henkilön on muodostettava todellinen, välitön ja riittävä uhka Suomen turvallisuudelle. Kynnys karkotukseen on vielä korkeampi, kun kyseessä on Pohjoismainen tai unionin kansalaisuuden omaava henkilö, joka on pitkään oleskellut Suomessa. Maahantulokiellon määräämistä ja pituutta harkittaessa on lisäksi otettava huomioon, onko ulkomaalaisella henkilöllä sellaisia perhe- ja työsuhteita Suomeen tai muuhun Schengen-valtioon, joiden hoitamista maahantulokielto kohtuuttomasti vaikeuttaisi. (Laitilan henkilökohtainen tiedonanto 28.2.2022.) Rikosperusteisissa tapauksissa huomiota kiinnitetään rikoksen vakavuuteen ja määrään sekä henkilölle tuomittuun rangaistukseen. Arviota ulkomaalaisen aiheuttamasta uhasta yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle ei tarkemmin avata Maahanmuuttoviraston päätöksissä. Uhan ikään kuin oletetaan olevan rikoksen perusteella. (Punnon henkilökohtainen tiedonanto 18.3.2022.)

Jokainen karkotustapaus tulisi tarkastella yksilökohtaisesti. Kokonaisharkintaa tehtäessä huomioidaan siteet Suomeen. Sen lisäksi ulkomaalaiselle ja hänen Suomessa olevalle aviopuolisolleen tai tähän rinnastettavalle henkilölle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi häntä koskevassa maahantulokieltoon määräämisasiassa. Samoin henkilölle on annettava tilaisuus tulla kuulluksi mahdollisen maahantulokieltoon määräämisen varalta. Lapsen etu tulee jokaisessa tapauksessa ottaa erityisesti huomioon. Lapsen etuun, kehitykseen ja terveyteen liittyviin seikkoihin on kiinnitettävä huomiota. Lapsiakin voidaan kuulla maahantulokieltoihin liittyen. (Laitilan henkilökohtainen tiedonanto 28.2.2022.)

Laissa ei säädetä tarkasti siitä, miten kuuleminen tulisi käytännössä järjestää. Kuitenkin asianosaisille on varattava tilaisuus lausua mielipiteensä käsiteltävästä asiasta sekä antaa mahdollisuus ottaa kantaa ratkaisuun mahdollisesti vaikuttaviin selvityksiin ja esitettyihin vaatimuksiin. Kuulemisperiaate vaatii toteutuakseen sen, että asianosaisella on varattava mahdollisuus tulla kuulluksi riittävän laajasti ratkaisuun vaikuttavasta aineistosta. Sen lisäksi kuuleminen ei saa olla vain muodollista vaan sillä on oltava tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa ratkaisun tekemiseen. Myöskään

kuulemisessa noudatettavista menettelytavoista ei säädetä laissa. Ainoastaan laissa mainitaan se, että kuulustelu voidaan suorittaa joko kirjallisesti tai suullisesti. Suullinen kuuleminen tulee kysymykseen vain siinä tilanteessa, jossa asianomainen on nimenomaisesti ilmaissut tahtonsa siihen, ja lain edellytykset suullisen tietojen esittämiselle täyttyvät. Sitä ei ole säädetty, että missä kohtaa käsittelyä asianosaista tai asianosaisia on kuultava. Kuulemisen tulee kuitenkin tapahtua ennen asian ratkaisemista. (Niemivuo, Keravuori-Rusanen & Kuusikko 2010, 287.)

Kuuleminen koetaan hyvin vajavaisena. Lähtökohtaisesti kuuleminen tapahtuu kirjallisesti. Jotta suullinen kuuleminen olisi mahdollista, tuli siihen vaadittujen ehtojen täytyä. Haastatellut toivoivat lähtökohtaisesti suullista käsittelyä, sillä he kokivat, että sen avulla he saisivat siinä puolustettua itseään paremmin. Vain yksi haastatelluista kertoi, että oli saanut itselleen suullisen kuulemisen. Maahanmuuttoviraston edustaja oli saapunut poliisin kanssa vankilaan tapaamaan kyseistä henkilöä ja häntä oli kuulusteltu maahantulokieltoasiaan liittyen. Haastateltujen läheisiä ei kuulusteltu lainkaan edes kirjallisesti. Kaikki haastatellut olivat sitä mieltä, että maahantulokieltopäätös perustui yksinomaan heidän saamiinsa rikostuomioihin. Kuulusteluilla tai siteillä Suomeen ei nähty olevan mitään painoarvoa päätöksenteossa.

Paperilta vaan katsottiin törkeä rikos

Ainoastaan tuoreeseen elinkautistuomioon vetosivat kaikin tavoin

Erityisesti lapsen etu maahantulokieltopäätöksissä herättää närää. Lapsen etua ei vastaajien mukaan otettu lainkaan huomioon. Puhetta oli siitä, että yhteyttä voisi pitää Skypea tai WhatsAppin välityksellä. Se kuitenkin osoittautui lähes mahdottomaksi. Henkilö C:n lapsi on joutunut käymään terapiassa, koska hänen isänsä ei enää yhtäkkiä olekaan hänen elämässään mukana. Henkilö B:n tapauksessa koko perhe joutui muuttamaan pois Suomesta. Lapsi joutui aloittamaan koulussa ulkomailta ilman kielitaitoa ja tuttuja kavereita.

Yleisesti ottaen lapsen etu huomioidaan erityisen huonosti. Lapsen edulla ei ole painoarvoa kuin erityistapauksissa. Lähinnä lapsen etu huomioidaan sellaisissa tapauksissa, joissa lapsi on vakavasti sairas. Lapsen etua enemmän painotetaan yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Supon lausuntoon perustuvissa tapauksissa yleinen järjestys ja

turvallisuus ohittaa aina lapsen edun. (Punnon henkilökohtainen tiedonanto 18.3.2022.)

Rikosperusteisissa karkotuksissa tehdään henkilöön liittyvä punninta, jossa huomioidaan perhesiteet. Yleensä kuitenkin rikosta painotetaan karkotusperusteena enemmän kuin perheenjäsenten tilannetta. Tämä koskee myös lapsen etua. Mahdolliset vakavat sairaudet voidaan ottaa päätöksenteossa huomioon. Lähtökohtaisesti kuitenkin ajatellaan, että perheenjäseneet saavat hoitoa Suomessa ja näin ollen ulkomaalaisen maassa oloa ei pidetä sen vuoksi välttämättömänä. Käytännössä sairauden tulisi olla erityisen vakava ja sellainen, että perheenjäsen tarvitsee karkotettavan jatkuvaa apua kotona, jota ei voida korvata ulkopuolisen avulla. Karkotettavan henkilökohtaisessa tilanteessa on oltava erityisen poikkeuksellisia seikkoja, jotta se painaisi rikosta enemmän päätöksenteossa. (Punnon henkilökohtainen tiedonanto 18.3.2022.)

Haastatteluista selvisi, kuinka päätökset maahantulokielloista toimitettiin haastatetuille. Päätökset maahantulokiellosta toimitettiin poliisin toimesta. Poliisi toimitti henkilökohtaisesti virallisen päätöksen ja selitti, mitä karkotus ja maahantulokiellon saaminen tarkoittaa käytännössä. Asia kerrottiin konkreettisesti ja yksinkertaisesti ilman turhia kaunisteluja.

Päätösten tulisi olla mahdollisimman oikeudenmukaisia. Maahanmuuttovirasto seuraa toiminnassaan lainsäädäntöä, oikeuskäytäntöä ja viraston sisäistä ohjeistusta. Nämä kaikki ohjaavat yhdenmukaiseen, tasavertaiseen ja oikeudenmukaiseen päätöksentekoon. (Laitilan henkilökohtainen tiedonanto 28.2.2022.)

Maahantulokiellon saaneet eivät kuitenkaan koe päätöksiä oikeudenmukaisina. Heidän puheistaan välittyi katkeruus koko Maahanmuuttovirastoa ja Suomea kohtaan. Heiltä kysyttiin, että pitävätkö he maahantulokieltoa oikeuden mukaisena. Tässä heidän vastauksiaan.

En todellakaan, koska elinkautistuomioon vedottiin, vaikka he pitkittivät 5 vuotta kansalaisuuspäätöstä tahallaan

En, koska mun mielestä on väärin laittaa maahantulokielto, koska en ole kriminaali. Mulla on työpaikka Suomessa. En ole omasta mielestä tehnyt niin paha rikosta.

Luulisi, että rikoksesta annetaan tuomio vaan kerran ja sen olen suorittanut, menettänyt vapauteni ja suoritin rangaistuksen, mut toi karkoituksesta kärsinyt koko perheeni, mikä on todella väärin lapseni ja perheeni kohta.

En todellakaan pidä. Maahantulokiellon mukana kärsii koko perhe ei vain karkotettu. Mieheni ei ole paha ihminen. Hän on vain kerran elämässään tehnyt virheen, josta maksaa vielä monta vuotta tuomion jälkeinkin.

Punnon mukaan rikoksiin perustuvat karkotukset ja maahantulokiellot tuntuvat epäoikeudenmukaisilta sellaisissa tilanteissa, joissa rikoksista on kulunut pidempi aika ja henkilö on omalla käytöksellään osoittanut jättäneensä rikollisen elämän. Erityisen kohtuuttomalta tuntuu silloin, kun tällaisella henkilölle on rikoksen jälkeen syntynyt lapsia. Elämänsä suunnan muuttaneen henkilön lapset joutuvat kärsimään toisen vanhempansa karkottamisesta ja maahantulokiellosta. Myös sellaisissa tilanteet vaikuttavat epäoikeudenmukaisilta, joissa rikosprosessissa on puolustuksen kannalta jonkin asia mennyt pieleen tai jäänyt selvittämättä. Nimittäin ulkomaalaisen karkotus ja maahantulokielto ratkaistaan jo rikosprosessissa, koska erityisesti vakavammissa rikoksissa tuomion saatuaan karkotus on sen jälkeen vain ajan kysymys. Tuomion jälkeen karkotusasiaan ei voi enää vaikuttaa. (Punnon henkilökohtainen tiedonanto 18.3.2022.)

Maahantulokieltopäätös on tuonut monenlaisia ongelmia mukanaan sekä karkotetulle että hänen perheelleen. Henkilö B kertoo, kuinka hänen elämänsä vaikeutui jo vankilassa olo aikanaan. Hän yritti uusia henkilökorttia sen mentyä vanhaksi. Poliisin mukaan kuitenkin henkilölle ei voida enää uusia henkilökorttia, kun hänellä on päätös karkotuksesta. Ilman uutta korttia hän ei enää pystynyt hoitamaan asioitaan virastoissa, joissa ei hyväksytä ajokorttia tunnistautumiseen. Työpaikan saaminen kotimaassa koettiin myös vaikeana, kun jutut kiertävät vankilareissusta ulkomailla. Elämä tulee rakentaa tyhjän päälle uudestaan maahan, jossa ei ole minkäänlaisia siteitä. Haastateltujen perheet joko asuvat maahantulokieltoajan eri maissa tai muuttavat yhdessä pois Suomesta. Myös matkustaminen koettiin vaikeana, sillä moniin kaukokohteisiin lennetään Helsingin kautta. Haastateltujen perheet kärsivät todella paljon.

Kaikki haastatellut ovat yrittäneet poistaa maahantulokieltojaan. Kaikki ovat tehneet valituksen hallinto-oikeuteen, mutta se ei kenelläkään johtanut maahantulokiellon peruuttamiseen. Kolme neljästä haastatellusta olivat yrittäneet peruuttaa maahantulokieltoaan Maahanmuuttovirastolle tehtävällä hakemuksella, mutta kukaan heistä ei ollut onnistunut saamaan sitä peruutettua. Neljäskin henkilö aikoo hakea maahantulokiellon peruuttamista. Yksi haastatelluista haki maahantulokiellon peruuttamista jo toistamiseen. Ne, jotka olivat jo ainakin kerran koittaneet peruuttaa maahantulokieltoa, eivät pitäneet sen peruuttamista todennäköisenä. Henkilö, joka sitä ei ollut vielä yrittänyt, koki mahdollisuutensa olevan hyvät.

Laitila ei voinut tarkasti ottaa siihen kantaa, kuinka todennäköistä maahantulokiellon peruuttaminen on, sillä se riippuu täysin käsillä olevan asian olosuhteista. Euroopan unionin kansalaiset ja kolmannen maan kansalaisten välillä on ero peruuttamisten suhteen. Unionin kansalaiselta voidaan maahantulokielto peruuttaa myös osittain. Esimerkiksi muutaman päivän ajaksi oikeudenkäynnin takia. Maahantulokielto on mahdollista myös peruuttaa kokonaan tärkeän henkilökohtaisen syyn tai muuttuneiden olojen vuoksi kokonaan. Laitila kertoo, että on olemassa tapauksia, joissa maahantulokielto on peruutettu. (Laitilan henkilökohtainen tiedonanto 28.2.2022.) Arvion maahantulokiellon peruuttamisesta on perustuttava henkilön todennäköiseen käyttäytymiseen tulevaisuudessa (KHO 2016:86).

Punnon mukaan maahantulokieltoa ei lähtökohtaisesti lähdetä peruuttamaan, jos se perustuu rikostuomioon. Toistaiseksi voimassa oleva maahantulokielto peruutetaan kuitenkin jossain vaiheessa. Sitä ei kuitenkaan lähdetä aivan heti asettamisen jälkeen peruuttamaan vaan sen peruuttaminen voi olla mahdollista silloin, kun maahantulokielto on ollut voimassa lähemmäs kymmenen vuotta. Maahantulokieltojen peruuttaminen on kuitenkin hyvin tapauskohtaista. Lähtökohdaksi on asetettu, ettei niitä peruuteta. Kahden vuoden pituisia maahantulokieltoja ei lähdetä peruuttamaan, koska niitä pidetään yleisesti riittävän lyhyinä, että ne eivät kohtuuttomasti vaikeuta henkilön elämää. (Punnon henkilökohtainen tiedonanto 18.3.2022.)

9.4 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan validiteetin ja reabiliteetin avulla. Validiteetti kertoo sen, kuinka osuvasti tutkimuksessa käytetty mittausten menetelmä mittaa juuri tutkittavaa ominaisuutta. Toisin sanoen se ilmaisee, että mitaako tutkimus sitä, mitä sen on tarkoituskin mitata. Sillä halutaan varmistaa, että tutkimuksessa on tutkittu oikeita asioita. Reabiliteetilla tarkoitetaan tutkimuksen pysyvyyttä. Jos tutkimus tehtäisiin toisen kerran, tulisi tuloksien olla samat tutkijasta riippumatta. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 160.)

Laadullisen tutkimukseen kuuluu tulkinnan yleistäminen ja tutkimuksen luotettavuuden arvioiminen. Yleisyys voidaan osoittaa väitteenä, ohjeena, eettisenä periaatteena tai kuvauksena tutkimuksen merkityksistä. Yleisyys osoitetaan tulkinnasta, joka muodostuu teoriasta, aineistosta sekä tutkijan analysoinnista ja pohdinnan tuloksesta. Laadullisessa tutkimuksessa on pohjimmiltaan kyse siitä, että ilmiöt ja ajatusmallit selvitetään niin, että saadaan aikaan uudenlaista ajattelua, tulkinnan syvyyttä ja sen kestävyttä. Tutkijan yleispätevyyden hallintaa osoittaa se, että hän kykenee tarkastelemaan tutkittavaa asiaa hieman laajemmalla perspektiivillä. Tällainen kyky voi ilmetä muun muassa niin, että tutkija yhdistelee eri havaintoja. Tutkimusta voidaan pitää luotettavana, kun tutkimuskohde ja tutkittu aineisto sopivat yhteen eivätkä satunnaiset seikat ole päässeet vaikuttamaan teorianmuodostukseen. Keskeisenä tekijänä tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on tutkijan rehellisyys ja luotettavuus valinnoissa ja ratkaisussa, joita hän on tehnyt. Tutkijan on pystyttävä perustelemaan, millä perusteella hän on valintansa tehnyt, mitä kyseiset valinnat ovat olleet, ja miten hän on juuri niihin valintoihin päätenyt. Sen lisäksi tutkijan on pystyttävä arvioimaan ratkaisujensa onnistuminen. Luotettavuutta tulee arvioida koko tutkimusprosessin ajan. Sitä tulee tehdä teoriaosuudessa, analyysissä, aineiston luokittelussa, ryhmittelyssä, tulkinnassa sekä saatujen tulosten ja johtopäätösten kokoamisen yhteydessä. (Vilka 2015, 195–197.)

Ensinnäkin tutkimuksen luotettavuutta voidaan pohtia sukupuolen mukaan. Tutkimuksessa haastateltavat olivat lähes kaikki miehiä. Ainoastaan karkotetun läheinen oli nainen. Vastaukset maahantulokiellosta ja sen saamisesta olisivat voineet olla hyvinkin erilaiset, jos joku maahantulokiellon saanneista olisikin ollut nainen. Esimerkiksi nyky-yhteiskunnassa edelleenkin korostetaan äidin asemaa lapsen elämässä. Toisaalta

suurin osa rikoksenteijöistä on juuri miehiä, joten tutkimus antaa kuvan suuresta osasta maahantulokieltotapauksia. Toiseksi haastateltavia oli vain muutamia. Määrä voi vaikuttaa tulosten yleistettävyyteen ja luotettavuuteen. Kuitenkin kaikista haastateluista välittyi katkeruus ja epäoikeudenmukaisuudentunne heidän kokemuksistaan, joten lisähaastattelut eivät olisi tuoneet suurta lisäarvoa tutkimukselle. Haastateltavien tilanteet vaihtelivat, mutta kokemukset ovat samankaltaiset. Haastatteluissa saavutettiin saturaatiopiste. Kolmanneksi tutkimuksen luotettavuuteen voi vaikuttaa se, että haastatteluaineistoa ei nauhoitettu ja litteroitu. Vastaukset kuitenkin pyrittiin kirjoittamaan muistiin tarkasti. Neljäntenä luotettavuuteen vaikuttavana tekijänä voidaan pitää kielimuuria. Joidenkin haastateltavien äidinkieli ei ollut suomi ja haastattelut tehtiin suomen kielellä, joten se on saattanut vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen. Sekä haastateltava että haastattelija ovat voineet ymmärtää toisensa väärin. Kaikki haastattelut kuitenkin puhuvat sujuvaa suomen kieltä.

Kuitenkin tutkimuksen valinnat ovat huolella harkittuja sekä valinnat oli perusteltu. Tutkimusaineisto oli dokumentoitu huolellisesti ja kyseistä aineistoa oli käsitelty vaarantamatta salassapitovelvollisuutta. Anonymiteetin säilyminen on salassapidon kannalta oleellista. Sekä opinnäytetyön toteuttaminen että käytetyt tutkimusmenetelmät on kerrottu selkeästi. Saadut tutkimustulokset ovat perusteltavissa. Kun lähdetään arvioimaan opinnäytetyön luotettavuutta tai tarkemmin olen rehabiliteettia, on selvää, että vastaavat tulokset saataisiin, jos samat kysymykset esitettäisiin haastateltaville heti uudestaan vastattaviksi. Jos haastattelu olisikin parin vuoden päästä, voisivat tulokset olla hieman toisenlaiset esimerkiksi maahantulokiellon peruuttamisen suhteen. Vuosittain sadat ihmiset saavat Maahanmuuttovirastolta maahantulokiellon, joten siihen nähden vastausprosentti on pieni. Haastatteluun osallistuneet ovat kuitenkin perusjoukkoa. Esimerkiksi suurin osa rikoksenteijöistä tulee Euroopasta. Myös haastatelluista henkilöistä suurin osa oli kotoisin Euroopasta. Tämä tukee opinnäytetyön luotettavuutta.

Tutkimuksessa haluttiin selvittää maahantulokieltokäytäntöjen nykytilaa kokemusten kautta. Tutkimuksen validiteettia arvioidessa voidaan todeta, että kaikki haastatellut tuntevat aiheen joko omakohtaisen kokemuksen tai työnsä kautta. Haastattelukysymykset on tehty teorian pohjalta. Voidaan siis todeta, että haastatellut ovat ymmärtäneet haastattelussa käydyt teemat. Opinnäytetyön avulla saatiin juuri sellaiset tulokset,

joita tutkimuksen oli tarkoitus mitata. Näin ollen voidaan sanoa, että tutkimus on pätevä. Tutkimus on mahdollista yleistää myös muihin maahantulokieltotapauksiin.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Tutkimuksesta selkeimmin nousi esiin tämänhetkisen tilanteen tuomat epäoikeudenmukaisuuden kokemukset. Maahanmuuttovirasto vakuuttaa, että se yhtenäisellä ohjauksellaan pystyy turvaamaan tasapuolisen ja oikeudenmukaisen päätöksenteon. Käytännössä Maahanmuuttoviraston sanat ja teot ovat ristiriidassa. Laki antaa Maahanmuuttovirastolle täysin vapaat kädet tehdä päätöksiä. Päätösten tekijät saavat itse punnita siteiden ja rikoksen painavuutta päätöksen teossa. Kuitenkin vaikuttaa siltä, että lain vaatimia asioita ei toteuteta oikeaoppisesti. Nykyisessä systeemissä on paljon kehittämisen varaa. Maahantulokieltopäätösten arviointi jää hyvinkin pintapuoliseksi. Päätös kuitenkin koskettaa maahantulokiellon saaneen henkilön koko elämää.

Ensinnäkin vain harva tietää, että rikoksesta voi seurata maahantulokiello. Asiasta voitaisiin tiedottaa enemmän. Jos asia olisi yleisemmin tiedossa, voisi se vähentää ulkomaalaisten rikollisuutta Suomessa. Vain ani harva haluaa tarkoituksella riskeerata mahdollisuuden olla osana lastensa elämää tai menettää hyvin tuottavan yrityksen Suomessa.

Erityisesti lapsen ja koko perheen etuun liittyvät kysymykset nostattivat eniten tunteita. Lapsen etu nähdään vain näennäisenä. Maahanmuuttovirasto nostaa lapsen edun tärkeimmäksi prioriteetikseen, kun maahantulokieltopäätöksiä tehdään. Tutkimuksen mukaan kuitenkin lapsen edulla ei nähty olevan merkitystä, jos vanhempi on syyllistynyt rikokseen. Lapsen näkemystä karkotukseen ei kuunnella. Myöskään karkotettujen puolisoiden näkemyksiä ei ollut kuunneltu. Lapsen kasvattaminen ei tunnu onnistuvan toiselta puolelta maailmaa kännykän välityksellä. Toisen vanhemman puuttuminen elämästä saattaa aiheuttaa pitkäaikaisiakin vaikutuksia lapseen. Karkotettavat henkilöt eivät edes kokeneet, että heillä itsellään olisi mahdollisuus tulla kunnolla kuuliksi päätöksentekovaiheessa. Nämä taistelevat lain asettamia vaatimuksia vastaan.

Ylipäättään vaikuttaa siltä, että siteet Suomeen huomioidaan heikosti. Tutkimuksesta korostuu pelkän tuomion tuijottaminen. Näyttää siltä, että mikään side Suomeen ei ole niin voimakas, että se pystyisi voittamaan rikoksen tuoman vastapainon. Ihmiset ajautuvat rikoksen tielle monista eri syistä. Toiset on voitu pakottaa rikokseen, kun taas toinen voi tehdä sitä elättääkseen perheensä. Kerran tehty virhe ei tarkoita sitä, että henkilö olisi viisitoista vuotta tuomion jälkeen vaarallinen yhteiskunnalle. Tietysti on varmaan tapauksia, jossa näin on. Kun maahantulokieltoja lähdetään miettimään, tulisi paremmin ottaa huomioon henkilön yksilökohtainen tilanne. Varsinkin ensikertalaisilla rikoksen uusiutumisariski on pieni.

Vaikuttaa siltä, että Maahanmuuttovirasto on ottanut tehtäväkseen poistaa kaikki ulkomaalaiset Suomesta. Sen lisäksi Supon lausunnoista ei kerrota juuri julkisuuteen. On hieman kummallista, että poliisi voi karkottaa maasta henkilöitä ilman, että he ovat syyllistyneet rikokseen. Huomioitavaa on myös se, että maahantulokieltojen peruuttaminen on lain mukaan mahdollista, mutta käytännössä mahdotonta. Tarkkoja perusteita niiden peruuttamiselle ei anneta. Maahanmuuttovirasto kuitenkin vahvisti sen asian, että joltain on peruutettu maahantulokielto. Se ei kuitenkaan ole tiedossa, että oliko peruutettu maahantulokielto rikokseen liittyvä.

Ainoa asia, joka nähtiin toimivana karkotusprosessissa, oli maahantulokieltopäätöksen toimittaminen. Se tuodaan henkilökohtaisesti karkotettavalle henkilölle ja hänelle selitetään tilanne hyvinkin konkreettisesti. Kenellekään ei jää epäselvää, mitä kyseinen päätös tarkoittaa, ja mitkä ovat sen seuraamukset. Miinuksena tähän kuitenkin se, että maahantulokiellon hakeminen aloitetaan varsin myöhään, jolloin henkilö on jo melkein vapautunut ja hän on ehtinyt suunnittelemaan elämäänsä vapautumisen jälkeen Suomessa.

Maahantulokieltojen osalta nykytila on selvästi muutoksen tarpeessa. Toiminta tällä hetkellä vaikuttaa hieman ristiriitaiselta. Maahanmuuttovirastolla tulisi olla yhtenäiset ja selkeät ohjeet maahantulokieltojen varalle ja ennen kaikkea näiden ohjeiden tulisi olla julkisia, jotta päätöksen ratkaisu ei olisi vain tapauksen ratkaisijan käsissä ja punnittavissa. Tällä hetkellä päätöksiä voidaan tehdä, millä tahansa syillä, mutta niitä ei kerrota julkisesti. Tapauksissa tulisi kuulla kaikkia lain mukaan kuultavia henkilöitä

ja lapsen etu olisi huomioitava niin kuin se on laissa määritelty. Maahantulokielloille voisi olla myös käytännön mahdollisuus saada ne peruutetuksi tai ainakin selkeät ohjeet, mistä syistä se voidaan peruuttaa. Näihin asioihin liittyen Ulkomaalaislakia voitaisiin kehittää, jotta maahantulokieltoihin liittyviin päätöksiin olisi selkeät ohjeet laista. Laki on vanha, hyvin tulkinnanvarainen ja se kaipaisi päivittämistä.

Jotta kaikki karkotustapaukseen liittyvät henkilöt tulisivat kuulluksi perusteellisesti, Maahanmuuttovirasto voisi ottaa sellaisen linjan, jossa suoraan kyseisestä tapauksesta päättävä henkilö tapaisi henkilökohtaisesti henkilön, jolle maahantulokieltoa suunnitellaan. Sen lisäksi hän kohtaisi henkilökohtaisesti karkotettavan henkilön perheen ja vierailisi paikassa, jossa perhe asuu. Näin hän tietäisi, minkälaisesta henkilöstä ja tilanteesta on oikeasti kyse. Näin päätöksiä tekevät henkilöt saisivat kosketuspintaa tapaukseen.

Kun Suomen kansalainen vapautuu vankilasta ehdonalaiseen tai koevapauteen, hänen toimintaansa seurataan. Jos henkilön toimet ovat ehtojen vastaiset, hänet voidaan passittaa takaisin vankilaan. Ehdonalaisen valvontaan sisältyy käynnit valvojan luona. Jos seurantajakso menee hyvin, koittaa henkilölle täysi vapaus seurantajakson jälkeen. Vastaavaa seurantajaksoa voitaisiin soveltaa maahantulokielto tapauksiin. Jos henkilölle, jolle aiotaan asettaa maahantulokielto, on riittäviä siteitä Suomeen, kuten esimerkiksi perhettä tai työpaikka, hänet voitaisiin asettaa seurantajaksole. Siihen sisältyisi tapaamisia valvojan luona ja edellytys työpaikasta sekä rikoksettomasta elämästä. Jos tämä seurantajakso menisi hyvin, maahantulokielto voitaisiin jättää määräämättä tai se voitaisiin määrätä lyhennettynä. Jos taas seurantajakso menisi huonosti, astuisi voimaan maahantulokielto täysmittaisena.

On olemassa muitakin tapoja tutkia henkilön yhteiskuntakelpoisuutta. Esimerkiksi elinkautisvangeille tehdään vaarallisuusarvio. Vaarallisuus arviossa arvioidaan henkilön mielentilaa ja sitä, että onko hän vaaraksi toisen henkilön vapaudelle, hengelle tai terveydelle. Vaarallisuusarvio vaikuttaa siihen, että voidaanko kyseistä henkilö vapauttaa takaisin yhteiskuntaan. Maahanmuuttovirasto voisi ottaa käyttöönsä vastaavan systeemin. Henkilölle, jolle suunnitellaan maahantulokieltoa, voitaisiin tehdä myös vaarallisuusarvio. Vaarallisuusarvio kertoisi sen, että onko kyseinen henkilö enää vaaraksi yleiselle tai yksityiselle turvallisuudelle. Jos henkilön ei todettaisi olevan

vaaraksi yhteiskunnalle, hänen maahantulokieltonsa voitaisiin jättää määräämättä. Jos henkilö olisi edelleen vaarallinen, hänen maahantulokieltonsa voitaisiin edelleen määrätä täysmittaisena.

Tätä tutkimusta voitaisiin kehittää kattavammaksi. Jotta tutkimuksesta saataisiin kattavampi, tulisi hankkia tutkimuslupa Maahanmuuttovirastolta. Tutkimusluvan myötä pääsisi käsiksi salassa pidettäviin tietoihin ja voisi löytää enemmän haastateltavia maahantulokiellon saaneiden joukosta. Tästä työstä puuttui naispuolisten karkotettujen haastattelut. Heidän tilanteensa voisi olla hyvinkin erilainen. Tutkimusta voitaisiin kehittää myös niin, että vertailtaisiin keskenään nais- ja mieskarkotettuja. Heidän välillään voisi olla jonkin verran eroavaisuuksia toimintatavoissa.

LÄHTEET

Aer, J. 2016. Ulkomaalaisoikeuden perusteet. Alma Talent.

Danielsson, P. 2020. Rikollisuustilanne 2019. Katsauksia 42/2020. Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Viitattu 29.9.2021. <https://helda.helsinki.fi>

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Euroopan komission www-sivut. 2021. Viitattu 5.10.2021. <https://ec.europa.eu>

HE 134/2013. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

HE 146/2018. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikoslain 17 luvun, ulkomaalaislain 185 §:n ja aluevalvontalain 44 §:n muuttamisesta.

Henkilö A. 2022. Maahantulokiellon saanut henkilö. Puhelinhaastattelu 9.1.2022. Haastattelijana Tuuli Koppel. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Henkilö B. 2022. Maahantulokiellon saanut henkilö. Puhelinhaastattelu 11.1.2022. Haastattelijana Tuuli Koppel. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Henkilö C. 2022. Maahantulokiellon saanut henkilö. Puhelinhaastattelu 18.1.2022. Haastattelijana Tuuli Koppel. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Henkilö D. 2021. Maahantulokiellon saaneen läheinen. Puhelinhaastattelu 14.12.2022. Haastattelijana Tuuli Koppel. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi

Husa, J., Mutanen, A. & Pohjolainen, T. 2010. Kirjoitetaan juridiikkaa. 3. uud. p. Helsinki: Talentum.

Hyvärinen, M., Nikander, P., Ruusuvuori, J. & Aho, A. L. 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.

Hänninen, S. 2021. Kovaa kritiikkiä Suomen karkotuspäätöksistä: lasten etu ”täyttä sanahelinää”. Iltalehti 13.7.2021. <https://www.iltalehti.fi>

Kallio, H., Kotkas, T. & Palander, J. 2018. Ulkomaalaisoikeus (1. painos.). Alma Talent.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja.

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikoulu.

Keinänen, A. & Vääänen, U. 2015. Empiirinen oikeustutkimus – mitä ja milloin? Edilex, 3.

KHO 2021:100

KHO 2016:86

Kivivuori, J., Aaltonen, M., Näsi, M., Suonpää, K. & Danielsson, P. 2018. Kriminologia: Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa. Gaudeamus.

Laitila, V. 2022. Tulosalueen johtaja, Maahanmuuttovirasto. Puhelinhaastattelu 28.2.2022. Haastattelijana Tuuli Koppel. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 5.7.2019/808.

Laki sakon ja rikesakon määräämisestä 27.8.2010/754 muutoksineen.

Maahanmuuttoviraston www-sivut. 2021. Viitattu 15.7.2021. <https://migri.fi/tilastot>

Maahanmuuttoviraston www-sivut. 2021. Viitattu 15.9.2021. <https://migri.fi/karkottaminen>

Maahanmuuttoviraston www-sivut. 2021. Viitattu 15.9.2021. <https://migri.fi/kaannyttaminen-ja-karkottaminen>

Maahanmuuttoviraston www-sivut. 2021. Viitattu 15.9.2021. <https://migri.fi/maahantulokiellon-peruuttaminen>

Miettinen, T. 2016. Oikeustieteellinen opinnäyte: Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Edita Publishing Oy.

Mäenpää, O. 2019. Oikeudenkäynti hallintoasioissa. Helsinki: Alma Talent.

Määttä, T. & Paso, M. 2019. Johdatus oikeudellisen ratkaisun teoriaan. Helsinki: Unigrafia Oy

Nieminen, K., Lähteenmäki, N. & Aaltonen, O. 2021. Empiirinen oikeustutkimus (1 painos.). Gaudeamus.

Niemivuo, M., Keravuori-Rusanen, M. & Kuusikko, K. 2010. Hallintolaki (2., uud. laitos.). WSOYpro.

Ojansalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2009. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOYpro.

Poliisin www-sivut. 2021. Viitattu 15.9.2021. <https://poliisi.fi/ulkomaalaisvalvonta>

Punto, V. 2022. Asianajaja. Asianajotoimisto Punto. Puhelinhaastattelu 18.3.2022. Haastattelijana Tuuli Koppel. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Reinboth, S. 2021. Suomessa syntynyt somalialainen karkotetaan Somaliaan, korkeimman hallinto-oikeuden mukaan rikoskierteessä oleva mies on uhka Suomelle. Helsingin Sanomat 8.7.2021. <https://www.hs.fi/>

Rikoslaki 19.12.1889/39 muutoksineen.

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731 muutoksineen.

Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301 muutoksineen.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Kysymyksiä maahantulokiellon saaneille

Mistä sait tuomiosi? (Vapaaehtoinen)

Mikä oli tuomiosi pituus? (Vapaaehtoinen)

Millaiset ovat siteesi Suomeen?

Tuomioaika

Tiesitkö ennen kuin syyllistyt rikokseen, että ulkomaalainen, joka Suomessa tekee rikoksen, voidaan karkottaa maasta ja asettaa maahantulokieltoon?

Milloin sinulle alettiin puhua mahdollisesta karkottamisesta ja maahantulokiellosta?

Karkotuksen käynnistäminen

Kuultiinko sinua tai läheisiäsi karkotukseen liittyen? Miten, kirjallisesti vai suullisesti?

Kuinka hyvin suhteesi Suomeen otettiin huomioon?

Karkotuspäätös/maahantulokielto

Miten kuulit siitä, että sinut tullaan karkottamaan ja asettamaan maahantulokieltoon?

Koskeeko maahantulokieltoasi Schengen-aluetta vai vaan Suomea?

Kuinka pitkä maahantulokieltoasi on?

Koetko, että sinä tulit kuulluksi karkotusprosessin aikana?

Kuinka hyvin sinulle avattiin karkotusprosessia ja sen vaiheita?

Oletko valittanut päätöksestäsi hallinto-oikeuteen?

Koetko maahantulokieltoasi oikeudenmukaisena?

Miten maahantulokielto on vaikeuttanut elämääsi? Tai vaikeuttaa parhaillaan?

Miten tapauksessasi on huomioitu lapsen etu? (jos lapsia)

Mitä muutoksia olet joutunut tekemään maahantulokiellon takia?

Maasta poistaminen

Miten sinut poistettiin maasta? (Poliisisaattue vai vapaaehtoinen paluu)

Maahantulokiellon peruuttaminen

Oletko yrittänyt peruuttaa maahantulokieltoasi?

Millaisena koet maahantulokiellon peruutusmahdollisuudet?

Muuta

Toivotko, että kohdallasi olisi tehty jotain toisin?

Kysymyksiä läheisille

Tausta

Mikä on suhteesi maahantulokiellon saaneeseen?

Koskeeko läheisesi maahantulokielto koko Schengen-aluetta vai vaan Suomea?

Kuinka pitkä läheisesi maahantulokielto on?

Tuomioaika

Tiesitkö, että ulkomaalainen, joka syyllistyy Suomessa rikokseen, voidaan karkottaa?

Milloin läheisenne kohdalla alettiin puhua mahdollisesta maahantulokiellosta?

Karkotuksen käynnistäminen

Tulitko kuulluksi karkotusprosessin aikana?

Miten suhteenne/Suomen siteet huomioitiin karkotusprosessissa?

Karkotuspäätös/maahantulokielto

Kerrottiinko sinulle karkotuksen vaiheista?

Valititteko hallinto-oikeuteen?

Koetko karkotusprosessin oikeudenmukaisena?

Onko maahantulokielto vaikeuttanut elämäännne? Tai vaikeuttaako parhaillaan?

Mitä muutoksia olette joutuneet tekemään maahantulokiellon takia?

Maahantulokiellon peruuttaminen

Oletteko läheisenne kanssa yrittänyt saada maahantulokieltoa peruutettua?

Koetko, että läheiselläsi on mahdollisuus saada maahantulokieltonsa peruutettua?

Kysymyksiä asiantuntijoille

Tausta

Mikä on teidän nimenne?

Miten työssäsi näkyy ulkomaalaisten karkottaminen ja erityisesti maahantulokielot?

Kuinka kauan olet työskennellyt näiden asioiden parissa?

Maahantulokielto

Onko karkotus-/maahantulokieltopäätöksissä on selkeä linja? Jos on, niin millainen se on?

Kuinka paljon päätöksissä jätetään päätöksentekijän omaan harkintaan?

Kuinka arvioidaan uhkaa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle?

Miten käsittelyssä huomioidaan karkotettavan ja maahantulokieltoon asetettavan henkilön (ja läheisten) yksilökohtainen tilanne?

Miten lapsen etu huomioidaan maahantulokieltoa käsitellessä?

Mitä tarkoittaa maahantulokielto toistaiseksi? Millä lailla kyseinen maahantulokielto lakkaa vai kestääkö se ikuisesti?

Kuinka pidätte päätöksen teossa huolta siitä, että päätökset olisivat mahdollisimman oikeudenmukaisia?

Maahantulokiellon peruuttaminen

Kuinka mahdollisena pidät maahantulokieltojen peruuttamista?

Mitä mahdollisuuksia on maahantulokiellon peruuttamiselle? (siis millä perusteilla se voidaan kumota)

Onko joltain joskus peruutettu maahantulokielto?